Juryrapport

NRP Gulden Feniks winnaars & nominaties 2026

Inhoud

Feiten & cijfers 4
Juryrapport 6
Over de jury 10

Winnaars

ARTIS
/ Amsterdam 13

Fenix
/ Rotterdam 21

Sportpaviljoen
Steeds Hooger
/ Rotterdam 29

Nominaties

Canisiushof
/ Nijmegen 37

FMP
/ Utrecht 45

De Groene Afslag
/ Bussum 53

Nederlands Fotomuseum
/ Rotterdam 61

De Punt
/ Amsterdam 69

Station Leeuwarden
/ Leeuwarden 77

De Zevensprong
/ Best 85

Colofon 92

Feiten & cijfers

- **‘Wonen’** heeft de Gulden Feniks ontdekt. Aan de NRP-oproep om goede voorbeelden van renovatie van sociale woningbouw in te zenden is gehoor gegeven. Renovatie naoorlogse woningbouw (8), renovatie vooroorlogse woningbouw (1).
- De woonprojecten bevinden zich **veelal in de Randstad.** Dit droeg bij aan een oneven-wichtige regionale spreiding van inzendingen: Noord-Holland (14), Zuid-Holland (11), Brabant (6), Utrecht (4), Gelderland (3), Groningen (1), Friesland (1), Drenthe (0), Overijssel (0), Limburg (0), Zeeland (0), Flevoland (0).
- De geografische onbalans toont zich ook in de verhouding tussen stedelijke en rurale gebieden: Amsterdam (9), Rotterdam (7), Utrecht (4), dorpen (3).
- **Gebiedsontwikkeling** (2) **is aanzienlijk minder ingezonden** dan in andere jaren.
- Deze editie zijn **weinig transformaties** van kantoren naar wonen ingediend.
- Bijna een derde van de inzendingen is **rijks-monument.**
- Vernieuwend in deze editie is het groeiende eigenaarschap voor **ecologische en cultuur-historische opgaven**. Particuliere opdracht-gevers pakken hierin mooie projecten op, vol lef en liefde.
- De jury noemt veel renovaties **‘keurig volgens het boekje’**. Dat garandeert een prima basis kwaliteit, maar is ook jammer.
  Juist de projecten die boven het maaiveld uitsteken - bijvoorbeeld door innovatief materiaalgebruik - zetten de toon voor de toekomst.
- **Monumenten worden vaak traditioneel gerenoveerd**, met een sterke nadruk op het contrast tussen oud en nieuw. De jury zocht juist naar meer durf: projecten waarin oud en nieuw harmonieus hand in hand gaan.
- De interieurs van gerenoveerde of getrans-formeerde gebouwen zijn **veelal generiek qua inrichting en uitstraling.** Terwijl bestaande projecten juist de inspiratie bieden voor een unieke wijze van inrichten.
- Op duurzaamheid scoren de projecten prima. **Duurzaamheid is ‘alledaags’ geworden** en dat is goed nieuws. Maar ook hier missen de projecten met echt innovatieve oplossingen.
- Inzenders zijn (wederom) in grote meerderheid **ruimtelijke ontwerpbureaus.** Grote afwezigen onder de inzenders zijn wederom gemeenten (0).
- Het aantal inzendingen liep in 2026 terug: in totaal zijn **40 projecten ingediend** (2025: 58).

Algemeen juryoordeel

De jury spreekt haar grote waardering uit voor de projecten die dit jaar zijn beoordeeld. De sector laat een duidelijke cultuurverandering zien. Waar voorheen puur werd gestuurd op risicobeheersing en krappe budgetgrenzen, is er nu een groeiend eigenaarschap voelbaar bij de cultuurhistorische en ecologische opgaven. De jury signaleert dat deze transformatie gepaard gaat met elementaire discussies over proces, machtsverschuivingen op de bouwplaats en de definitie van architectonische kwaliteit. Dit algemene juryoordeel vat de belangrijkste inzichten samen in vijf overkoepelende thema's.

1. Waardecreatie aan de voorkant: ontwerpend onderzoek als sloopbreker

De jury constateert dat de reflex om bij zwaar achterstallig onderhoud direct te kiezen voor sloop-nieuwbouw succesvol kan worden doorbroken via vroegtijdig, diepgaand ontwerpend onderzoek. Ontwerpers blijken uitstekend in staat om door acute technische gebreken heen te kijken en de verborgen, onvervangbare kwaliteiten van een bestaand casco bloot te leggen. Bij projecten zoals IKC De Zevensprong werd dankzij dit voortraject een unieke ruimtelijke kwaliteit gered die binnen de huidige, krappe nieuwbouwbudgetten financieel onmogelijk zou zijn geweest. Ook bij Sportpaviljoen Steeds Hooger zorgde het omarmen van de bestaande modernistische spanten voor een karaktervol eindresultaat.
De jury waarschuwt dat de honoraria voor ontwerpend onderzoek landelijk structureel te laag zijn. Overheden moeten deze cruciale fase reëel vergoeden om diepgaande transformaties mogelijk te maken. Juist deze fase verbindt verdeelde belangen tot een gedeeld verlangen, vanuit dezelfde gedeelde waarden.

2. De architect als esthetisch regisseur: pleidooi voor langetermijnkwaliteit

Een terugkerend zorgenkind voor de jury is de positie van de architect tijdens de uitvoeringsfase. Wanneer projecten na het definitief ontwerp worden losgekoppeld van de ontwerper, leidt dit onherroepelijk tot kwalitatieve achteruitgang. In een sfeer van snelle productie of strakke budgettering missen nieuwe toevoegingen vaak de cruciale verfijning. Ook zijn interieurs van gebouwen dikwijls generiek en weinig duurzaam uitgevoerd. Ontwerpkeuzes voelen daardoor aan als korteter-mijnoplossingen, terwijl het casco juist uitademt dat duurzame keuzes op de lange termijn de enige juiste zijn. Het gevolg hiervan is dat er sneller ingrijpend onderhoud gepleegd moet worden, of dat ingrepen afbreuk doen aan het gebruik en de esthetische kwaliteit van het geheel. Voor de middellange en lange termijn betekent dit simpelweg hogere kosten en een lagere omgevingswaarde.
De jury adviseert daarom nadrukkelijk om de lange termijn altijd mee te wegen in het denken over duurzaamheid, kosten en waarde. Wees hierin creatief; soms is het strategisch slim om de uitvoering te faseren. In eerdere jaren zag de jury al succesvolle projecten waarbij 'sparen' een onderdeel van de strategie vormde. Voer huidige ingrepen direct goed uit en stel de rest bewust uit.
De jury concludeert dat transformaties tot de oplevering een esthetische regisseur eisen. Dit is de rol die de ontwerper moet claimen én gegund moet krijgen: die van kwaliteitsbewaker die weigert te wijken voor commerciële concessies.

3. Esthetisch ratjetoe of extreme perfectie?

De transitie naar een duurzame bouwcultuur dwingt de sector tot een fundamentele discussie over smaak en visie, met twee uitersten. Aan de ene kant staan activistische bottom-up-projecten zoals De Groene Afslag. Zij starten vanuit beschikbare materialen in plaats van een blauwdruk. Dit toont lef, maar botst met toetsende instanties en dreigt te verzanden in een esthetisch ratjetoe dat eerder duizelt dan overtuigt. Hiertegenover staan kapitaalkrachtige projecten zoals Fenix, waar private middelen materiële perfectie afdwingen. Dit levert internationale topkwaliteit op, maar kent een top-down-dynamiek die in de reguliere bouwpraktijk onhaalbaar is. Projecten als De Punt bewijzen dat de gulden middenweg bestaat: hier gaan circulariteit en het hergebruik van vijftienduizend Airey-tegels hand in hand met een herkenbare, rustige esthetiek.

Wildcard

De jury reikt deze editie geen wildcard uit. Hoewel deze prijs een vaste traditie is, is het toekennen ervan geen verplichting. Projecten die voor de wildcard in aanmerking komen, karakteriseren zich als een buitenbeentje. Soms zijn daarbij niet alle criteria afgevinkt, maar springt het project er qua eigenzinnigheid op één specifiek aspect zo uit dat de jury dit met een wildcard wil benadrukken. Deze editie scoorden alle genomineerde projecten in de breedte hoog. Er was geen inzending bij met de specifieke, jokerachtige kwaliteit die een wildcard rechtvaardigt. De jury houdt het daarom zuiver: zij reikt deze editie aan drie winnaars een hoofdprijs uit.

4. Sociale duurzaamheid: technische ingrepen als menselijk vliegwiel

De jury benadrukt dat een succesvolle transformatie de beperkte scope van louter stenen stapelen en CO2-besparen moet overstijgen. Technische verduurzaming kan en moet dienen als vliegwiel voor een sociaal sterkere wijk. Bij de grootschalige renovatie van de FMP-flats moest de corporatie de woningen in om te isoleren en aan te sluiten op stadswarmte. Zij grepen dit moment aan om via innovatieve ‘strippenkaarten’ contact te maken met bewoners, wat leidde tot een ongekend hoge tevredenheid. Daarnaast geeft het behouden van de herkenbare architectuur van naoorlogse flats bewoners een diepgevoeld gevoel van emotionele en cultuurhistorische continuïteit in hun vertrouwde leefomgeving. Gekoppeld aan een verbeterde functionele kwaliteit op het maaiveld, zoals een transparante en veilige gemeenschappelijke fietsenstalling, krijgt een buurt hiermee zijn waardigheid en toekomstperspectief terug.

5. Kennisdeling als maatschappelijke winst

De jury stelt vast dat complexe renovaties geen kostenpost zijn, maar waardevolle expertise opleveren die zichzelf maatschappelijk terugbetaalt. Bij Station Leeuwarden is heel bewust ingezet op het vastleggen en delen van innovatieve reken- en lasmethoden. Dit project fungeert nu als blauwdruk voor tientallen andere historische perronkappen in Nederland die tegen dezelfde slijtage aanlopen.
Ook op lokaal niveau loont deze aanpak, zoals bij schoolgebouw De Zevensprong in Best dat fungeert als levend laboratorium voor de gemeente. Door aan de voorkant starre normen los te laten en samen te pionieren, heeft de gemeente de kennis opgedaan om toekomstige projecten binnen haar vastgoed direct efficiënter en met realistische, scherpe duurzaamheidsnormen in te richten.

Beoordelingsprocedure en belangenverstrengeling

Voor de procedure van jureren verwijzen we de lezer graag naar het online juryreglement, artikel 4 (‘De beoordeling’). NRP hanteert strikte regels rondom belangenverstrengeling. Juryleden die direct of indirect betrokken waren bij een ingezonden project, zijn volledig uitgesloten van de bespreking, beoordeling en stemming over dat project.

Over de jury

De jury bestaat uit:
Jolijn Valk (juryvoorzitter; architect, curator, ontwerpend onderzoeker) / **Dirk Baalman** (architectuurhistoricus, onderzoeker-adviseur) / **Bess Blomjous** (concept- en projectmanager, ING Vastgoed) / **Tom Frantzen** (architect, FRANTZEN et al architecten) / **Ninke Happel** (architect, Happel Cornelisse Verhoeven) / **Peter Mensinga** (expert duurzame leefomgevingen) / **Sabine Renders** (strategisch gebiedsontwikkelaar, Provincie Noord-Holland) / **Roos Spee** (duurzaamheidsadviseur monumenten, De Groene Grachten en winnaar NRP Masterprijs 2025).

NRP Programmamanager Gulden Feniks: Marieke Berkers, assistent jurybezoek: Jan van Dam.

Van links naar rechts: Sabine Renders, Dirk Baalman, Roos Spee, Tom Frantzen, Jolijn Valk, Ninke Happel, Marieke Berkers en Bess Blomjous.

Winnaar
Fenix,
Rotterdam

Winnaar
Sportpaviljoen
Steeds Hooger,
Rotterdam

Winnaar
ARTIS
/ Amsterdam

Betrokkenen

Opdrachtgever:
ARTIS
(Natura Artis Magistra)

Ontwerper:
H+N+S Landschaps-architecten (masterplan + diverse deeluitwerkingen) i.s.m. diverse architecten voor verschillende deel-projecten.

Overige betrokkenen

Alle plannen voor de ruimtelijke vernieuwing en transformatie van ARTIS worden behandeld in een eigen intern Q-team. In deze kwaliteitscommissie zitten: **Hank van Tilborg, H+N+S Landschapsarchitecten** (landschapsarchitect), **Gus Tielens, Korthtielens architecten** (architect), **Marinke Steenhuis, SteenhuisMeurs** (cultuurhistorica), **Mark de Jong** (voorheen Kossmanndejong, tentoonstellingsarchitect), **David Snellenberg, hello** (expert merkbeleving, visuele identiteit & communicatie).

Winnaar ARTIS / Amsterdam

Projectomschrijving

Ruimte voor dierenwelzijn en ecologie

Natura Artis Magistra bevindt zich al geruime tijd in een proces van vernieuwing en maatschappelijke transformatie. Gedreven door veranderende maatschappelijke opvattingen over dierenwelzijn en ecologie beweegt dit Amsterdamse dierenpark bewust naar een beleid met minder dieren, minder verschillende diersoorten en minder grote diersoorten. Hierdoor ontstaat meer fysieke ruimte voor de resterende populatie. Dit resulteert in aanzienlijk grotere verblijven waarin diverse diersoorten samenleven in een natuurlijker ingerichte omgeving, waarbij het accent ligt op educatie en grootschalige vergroening.
ARTIS profileert zich hiermee als een breed maatschappelijk instituut dat de traditionele dierentuingeschiedenis overstijgt. Het park omvat tegenwoordig een arboretum, een omvangrijke kunstcollectie en een podium voor maatschappelijk debat. Daarnaast beheert de organisatie vier toonaangevende musea (van het Planetarium en Micropia tot het Groote Museum) en een groot aantal rijksmonumenten. In 2026 is ook het monumentale Aquarium compleet gerenoveerd.

Masterplan 2030: continuïteit in tijd en ruimte

De organisatie kenmerkt zich door een grote dynamiek en een hands-onwerkwijze waarin in korte tijd veel wordt gerealiseerd. Om de continuïteit in ruimte en tijd te waarborgen, de interne energie te kanaliseren en te voorkomen dat deelprojecten ruimtelijk of inhoudelijk losgezongen raken van het geheel, hanteert ARTIS sinds zes jaar een ruimtelijk masterplan met een horizon tot 2030 (en daarna). Dit masterplan vertaalt de missie en visie in een concreet ruimtelijk toetsingskader. Het document is dynamisch en wordt periodiek herijkt. Ter ondersteuning van de directie is een ‘kwaliteitscommissie’ van vaste, onafhankelijke experts aangesteld. Deze commissie bewaakt de langetermijnvisie en de esthetische kwaliteit van het park. Zij adviseert breed over het programma, de gebouwen, verduurzaming, erfgoed en cultuur.

Stapsgewijs tastbaar maken

Omdat ARTIS niet beschikt over een grote centrale kapitaalpost, worden vernieuwingen projectmatig en stapsgewijs uitgevoerd via fondsen en private giften. De transformatie is inmiddels tastbaar in het hele park. Zo worden historische paden stapsgewijs aangepast voor een betere waterafvoer door groenstroken verlaagd aan te leggen. Aangezien het parkoppervlak niet kan uitbreiden, zoekt het park de oplossing in de hoogte om biotopen te optimaliseren met klimmogelijkheden en luchtbruggen voor de dieren. Hierdoor kunnen zij zich op natuurlijke wijze tussen de boomkronen en verschillende locaties bewegen. Tot slot worden monumenten functioneel herbestemd, zoals de moeflonstal uit 1876 die succesvol is getransformeerd tot een natuurlijke kinderspeelplek. Daarmee verbindt ARTIS haar rijke erfgoed succesvol met de toekomst. Deze gelaagde aanpak garandeert vernieuwing.

Foto: H+N+S / Hans van der Meer

Juryoordeel

Een langetermijnvisie die je kunt voelen en zien

De jury is diep onder de indruk van de wijze waarop ARTIS haar strategische langetermijnvisie vertaalt naar tastbare, ruimtelijke kwaliteit op het terrein. Het is bewonderenswaardig hoe lang en consistent het team en de dierentuin al met deze vernieuwing bezig zijn. Tijdens het projectbezoek werd het succes van deze aanpak direct tastbaar; een wandeling door het park maakt het resultaat meteen duidelijk. Het landschapsontwerp fungeert hierbij als de grote aanjager van de vernieuwing.

Cultuur en natuur hand in hand

Het project geldt als voorbeeldstellend voor hoe een organisatie vanuit een uitgezoomd totaalbeeld en met een langetermijnvisie op allerlei fronten tegelijk het goede kan doen. ARTIS slaagt erin om de biodiversiteit te vergroten, monumenten te renoveren en deels te herbestemmen, en de buitenruimte klimaatadaptief te maken, met een scherp oog voor het behoud van cultureel erfgoed. De organisatie toont aan dat erfgoed echt als wezenlijk onderdeel bij het park hoort. Tegelijkertijd durft de directie maatschappelijke vragen te stellen en te beantwoorden: wat moeten we met de stad en wat moeten we met de dieren? Deze stappen dagen de traditionele definitie van een dierentuin uit; door fysieke barrières te slechten positioneert ARTIS zich niet langer als een attractie achter muren, maar als een open, maatschappelijk platform midden in de Amsterdamse samenleving.

Openen van het park voor de stad

ARTIS speelt in op maatschappelijke behoeften door strategische delen van het park open te stellen voor de stad, zoals het Artisplein. Aan de 'achterkant' van het park is de buitenruimte onlangs getransformeerd tot het nieuwe Salmplein met een verkoelende fontein. Op termijn kan ook dit plein publiek toegankelijk worden, inclusief een openbare horecavoorziening in de Salmhuisjes. Dergelijke privaat-publieke plekken vergroten de maatschappelijke verblijfskwaliteit in de stad.
Hoewel de gemeente deze ontwikkeling door complexe beheer- en eigendomskwesties nog als een uitdaging ziet, adviseert de jury de overheid om constructief mee te denken over dit initiatief. Het openstellen van deze locaties levert een waardevolle bijdrage aan de publieke ruimte en creëert een positieve wisselwerking tussen de stad en het park.

Masterplan ARTIS 2030, een levend document.
Versie 2026, beeld: H+N+S

Foto: Christiaan de Bruijne

Grensverleggend en consistent opdrachtgeverschap

Achter deze transformatie zit een krachtige opdrachtgever met een heldere visie die diep is verankerd binnen de gehele organisatie. Er wordt al jaren consistent gewerkt aan deze vernieuwing. Al onder de vorige directeur van ARTIS (Haig Balian), met Erik de Jong en Michael van Gessel als belangrijke adviseurs, werd de vernieuwing ingezet. Op deze basis is door de huidige directie en het team voortgebouwd. Wat de jury in het bijzonder prijst, is dat de opdrachtgever vrijwillig interne kritiek organiseert door de aanstelling van de onafhankelijke adviescommissie. Het organiseren van je eigen tegenspraak getuigt van professioneel opdrachtgeverschap en levert een enorme ruimtelijke en inhoudelijke meerwaarde op. Hierdoor ontstaat een natuurlijk gesprek tussen schijnbaar botsende belangen als dierenwelzijn, ruimtelijke kwaliteit, veiligheid, erfgoed en recreatie. Met dit professionele opdrachtgeverschap en deze systematiek vervult ARTIS een internationale voorbeeldrol voor andere culturele en maatschappelijke instellingen.

Levend laboratorium

Het kwaliteitsteam koppelt elke vergadering aan een fysieke ronde door het park. Hierdoor adviseren de experts naast de hoofdlijnen ook direct over concrete, kleinere ingrepen. Deze methode levert oplossingen op die direct vertaalbaar zijn naar de opgaven van de hedendaagse stad. Een treffend voorbeeld is de vernieuwde visie op veiligheid, comfort en schaarse ruimte. Waar dierenverblijven voorheen werden afgeschermd door hekken of beton, verzacht ARTIS deze grenzen nu.

Bij de vogelverblijven verving een brede beplantingsstrook de harde barrière. Dit werkt in feite als een ‘Delftse stoep’: een aangename bufferzone tussen gevel en rooilijn die de biodiversiteit verhoogt, rust biedt en ook een innovatief alternatief vormt voor hekken rondom stedelijke schoolpleinen. Zelfs de verdichtingsopgave van de stad is herkenbaar; het benutten van de hoogte via de luchtgangen voor apen spiegelt de manier waarop moderne steden verticaal ruimte claimen.
Mocht een groene buffer op termijn onvoldoende blijken, dan kan alsnog worden ingegrepen. Vooralsnog werkt deze innovatieve aanpak uitstekend. Het bewijst dat het park fungeert als een levend laboratorium waarin experimenten leiden tot vindingrijke, ruimtelijke oplossingen voor stedelijke knelpunten.

‘De opdrachtgever organiseert vrijwillig interne kritiek door de aanstelling van de onafhankelijke adviescommissie.’

Foto: Hans van der Meer

Foto: Atelier Front

Winnaar
Sportpaviljoen Steeds Hooger, Rotterdam

Winnaar
ARTIS, Amsterdam

Winnaar
Fenix
/ Rotterdam

Betrokkenen

Opdrachtgever:
Stichting Droom en Daad

Ontwikkelaar:
Dura Vermeer Heyma (hoofdaannemer), **CSM, CIG, IFS, Woodwave, De Bosman Bedrijven**

Ontwerper:
MAD Architects, EGM architecten, Bureau Polderman

Overige betrokkenen

IMd Raadgevende Ingenieurs (constructeur), **DWA** (werktuigbouwkundig & installatie-advies), **LBP|SIGHT** (akoestisch / bouwfysisch adviseur), **Beersnielsen Lichtontwerpers** (lichtadviseur), **Basalt Bouwadvies** (bouwkostenadviseur), **4Building** (bouwtoezicht).

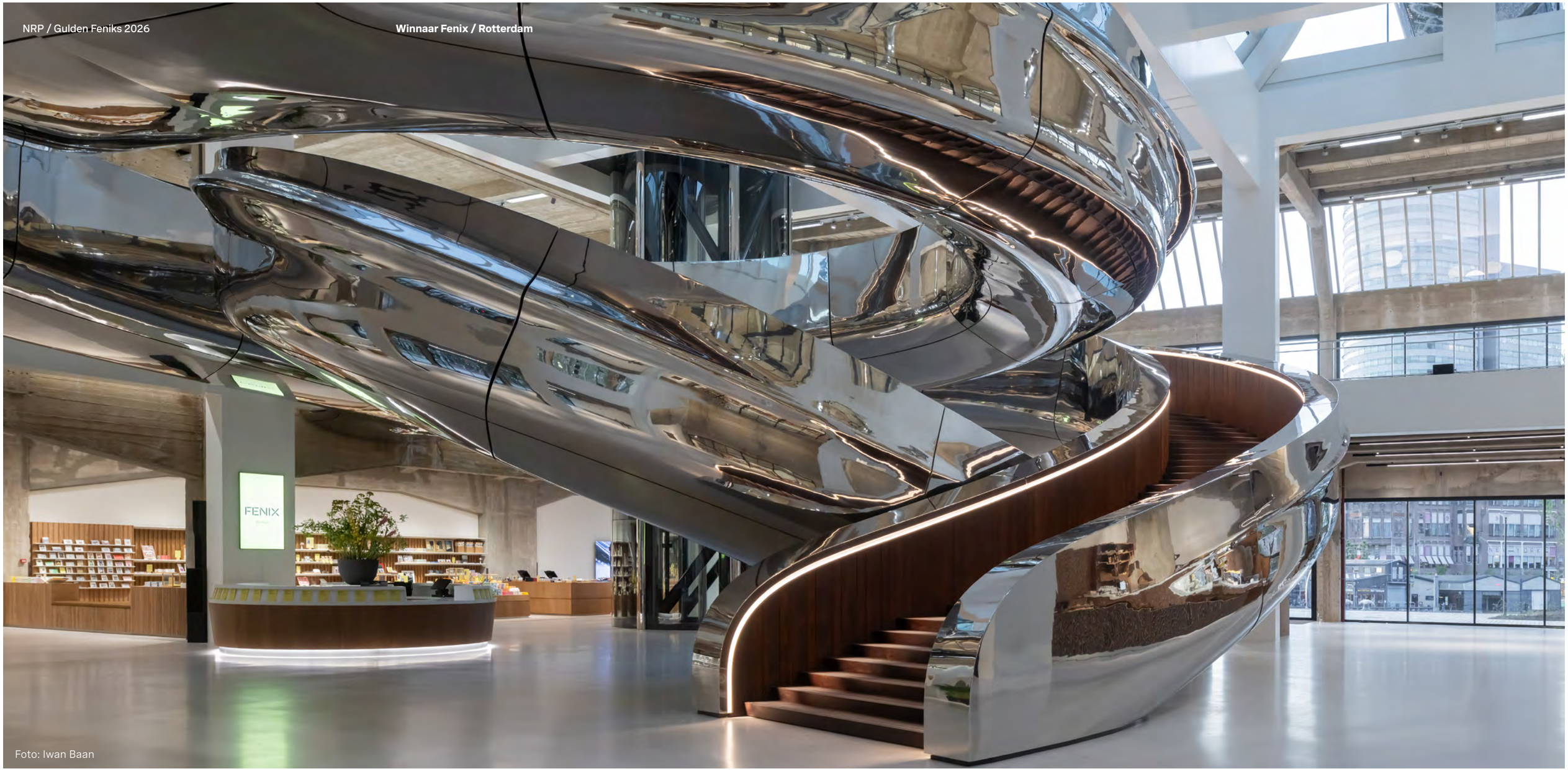

Foto: Iwan Baan

Projectomschrijving

Het migratieverhaal op meerdere schaalniveaus

Fenix brengt het universele en tijdloze migratieverhaal tot leven met een toon die zowel menselijk, persoonlijk als intellectueel uitdagend is. Door historische feiten en objecten direct te verbinden aan individuele getuigenissen en persoonlijke verhalen, overstijgt het gebouw de klassieke museumfunctie. Aan het Rotterdamse stedelijke landschap voegt Fenix een markant nieuw herkenningspunt toe. De blikvanger van het project, de 'Tornado', is een dynamische, ruimtelijke uitnodiging die aanzet tot beweging, ontdekking en het opzoeken van nieuwe perspectieven. Het project vergroot met dit icoon bovendien de internationale zichtbaarheid van Rotterdam als culturele bestemming aanzienlijk.

Een publiek anker voor Katendrecht

Op het niveau van de wijk Katendrecht functioneert Fenix als een publiek anker. Het gebouw overbrugt de fysieke en mentale scheiding tussen de Maasmonding en de achterliggende woonwijk, waardoor een ontmoetingsruimte ontstaat voor zowel (internationale) toeristen als bewoners. Het vrij toegankelijke binnenplein is ontworpen als een direct verlengstuk van de openbare buurtruimte. Tegelijkertijd heeft het project de historische gelaagdheid van de locatie gerespecteerd; de monumentale Fenixloods II is herkenbaar gebleven als een historisch havengebouw. Door consequent te kiezen voor transformatie in plaats van nieuwbouw, is niet alleen waardevol historisch materiaal behouden. Ook de lokale identiteit en het collectieve geheugen van de wijk zijn verankerd, wat bijdraagt aan een gevoel van continuïteit op deze plek in de stad.

De transformatie van de Pier of Tears

Op de aangrenzende kade - een openbare plek die in eigendom en beheer is van de gemeente Rotterdam - heeft Stichting Droom en Daad een vorm van co-investering weten te realiseren. Dankzij deze private financiële impuls kon de kade direct worden voorzien van volwassen, volwaardige groenvoorzieningen. Deze specifieke buitenruimte heeft als bijnaam de 'Pier of Tears'. Het is de historisch beladen plek waar tussen 1890 en de jaren vijftig van de twintigste eeuw miljoenen migranten definitief werden uitgezwaaid. Vanaf exact deze kades en vanuit de toenmalige Fenixloodsen vertrokken personen per stoomschip naar Noord-Amerika, op zoek naar een nieuw bestaan.

Winnaar Fenix / Rotterdam

Juryoordeel

Spanningsveld selectie projectteam

De jury kijkt met grote bewondering, maar ook met een analyserende blik naar Fenix. Het project legt een dilemma bloot binnen de hedendaagse architectuurpraktijk en stedelijke ontwikkeling. Omdat dit initiatief volledig is gefinancierd door een private opdrachtgever - Stichting Droom en Daad - was de organisatie niet gebonden aan openbare, Europese aanbestedingsprocedures. Deze autonomie stelde de stichting in staat om direct in open dialoog te treden met ontwerpers en adviseurs. Hoewel deze werkwijze afwijkt van de traditionele, publieke besluitvorming bij grootschalige stedelijke ingrepen, bood deze private vrijheid juist de ruimte om zonder bureaucratische omwegen te investeren in een hechte, professionele relatie. Tegelijkertijd daagt dit de sector uit om na te denken over hoe publieke en private processen elkaar kunnen versterken: kan een democratische procedure in de toekomst zo worden ingericht dat er een vergelijkbare ontwerpvrijheid ontstaat, met een even gelaagd antwoord als resultaat?

Internationale kwaliteit en maatschappelijke impact

De gerichte aanpak en torenhoge ambitie bij Fenix hebben geleid tot een verbluffend resultaat van internationale topkwaliteit. Dankzij de effectieve inzet van privaat kapitaal bleef de monumentale, open ruimte van de oorspronkelijke loods behouden als één heldere, doorlopende hal. De kritische opdrachtgever daagde ontwikkelaar Dura Vermeer Heyma en de bouwers maximaal uit, wat resulteerde in uitzonderlijk vakmanschap gedreven door een gedeeld gevoel van trots. Dit succes vormt een waardevolle les voor de publieke sector: overheden hebben in het huidige tijdsgewricht krachtige partnerschappen nodig om een dergelijk kwaliteitsniveau te evenaren. Hoewel de private oorsprong in relatie tot het thema ontheemding in de media voor discussie zorgde, focust de jury op de concrete maatschappelijke realiteit. In de praktijk overstijgt Fenix deze frictie volledig; door het overkoepelende verhaal, de laagdrempelige presentatie en functies zoals een gastvrij buurthuis in de plint, is het gebouw getransformeerd tot een door en door inclusieve publieke ontmoetingsplek die een uiterst divers publiek samenbrengt.

Raam open

Fenix biedt een waardevolle les voor de sector op het gebied van duurzaamheid en klimaatbeheersing. Waar reguliere musea vaak doorschieten in technisch omvangrijke, kostbare installaties die de architectuur visueel verrommelen, kiest Fenix voor een doeltreffende eenvoud. Omdat de collectie in handen is van een private stichting, kan zij autonoom besluiten hoe zij met haar kunst omgaat: zorgvuldig, maar minder verkrampt dan publieke instellingen die aan strikte internationale bruikleenvoorwaarden vastzitten. Hierdoor is het gebouw niet

Foto: Iwan Baan

‘De gerichte aanpak en torenhoge ambitie bij Fenix hebben geleid tot een verbluffend resultaat van internationale topkwaliteit.’

Foto: Sharon Tzarfati

volgepropt met zware buizensystemen achter gipswanden. Fenix investeert juist in het uiterst verfijnd en onzichtbaar wegwerken van de benodigde installatietechniek. De plafonds tonen een zuivere constructie, er is veel glas en er kan in dit museum gewoon een raam open. Het budget dat met deze minimalistische benadering is bespaard, werd direct geïnvesteerd in de verfijnde detaillering van de trappen, de leuningen en de kunst zelf. De bezoeker ervaart hierdoor een ademende ruimte waar architectuur en kunst elkaar direct versterken. Dit zorgt voor een unieke ervaring en stelt de vraag of de doorgeslagen, strikte klimaateisen in de huidige museumwereld nog wel noodzakelijk zijn.

Foto: Stadsarchief Rotterdam

Foto: Titia Hahne

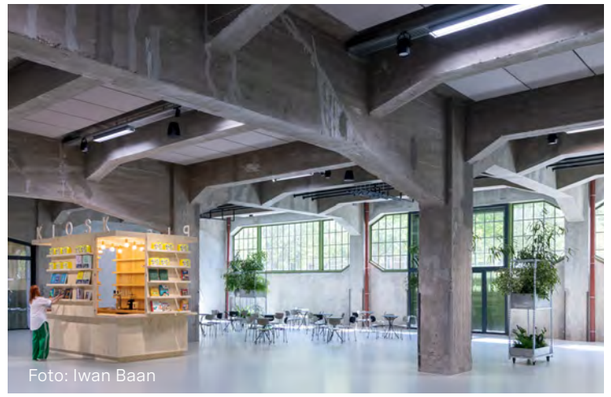

Foto: Iwan Baan

Foto: Stadsarchief Rotterdam

Hoopvolle blik op de stad

Het in het oog springend element is de glimmende, zilverkleurige trap, beter bekend als de ‘Tornado’. Dit element is veel meer dan een icoon; het functioneert als de dynamische spil die de verschillende delen van het museum verbindt. Wie via de vloeiende lijnen van de Tornado naar boven wandelt, wordt direct uit de dagelijkse realiteit getild. Dit effect liet ook de jury niet onberoerd. Vanaf het dak onthult zich een spectaculair uitzicht dat zich naar alle zijden van Rotterdam uitstrekt. Deze panorama-ervaring helpt de bezoeker om de stad diepgaand te beleven en verbindt de fysieke plek direct met het migratieverhaal. Zo is het migratiethema metaforisch en consistent doorgewerkt: van de historische havenloods via de collectie naar het gebouw, om uiteindelijk te eindigen in een wijde, hoopvolle blik op de wereld.

Winnaar
ARTIS,
Amsterdam

Winnaar
Fenix,
Rotterdam

Winnaar
Sportpaviljoen Steeds Hooger / Rotterdam

Betrokkenen

Opdrachtgever:
Sportbedrijf Rotterdam

Ontwikkelaar:
Sportbedrijf Projecten BV

Ontwerper:
JagerJanssen architecten BNA

Overige betrokkenen

Gemeente Rotterdam, (coördinatie), **Voetbalvereniging RV & AV Steeds Hooger** (eindgebruiker), **Bouw- en aannemingsbedrijf Van Driel B.V.** (aannemer), **IMd Raadgevende Ingenieurs** (hoofdconstructeur), **Ingenieursbureau Multical** (projectmanagement), **Studio Biek** (interieur).

Winnaar Sportpaviljoen
Steeds Hooger / Rotterdam

Projectomschrijving

Noodgedwongen verhuizing

Voor de Rotterdamse voetbalvereniging Steeds Hooger, die al sinds 1907 geworteld is in de stad, voelde de gedwongen verhuizing naar een vervallen sportcomplex aan het Erasmuspad aanvankelijk als een bittere pil. De historische locatie was in de ogen van de club besmet; hier huisde voorheen de directe concurrent en het aanwezige vastgoed verkeerde in een extreem slechte staat van onderhoud. Een aantal leden van de club met een architectonische achtergrond zag echter al snel de architectonische potentie van deze nieuwe plek. Het oorspronkelijke clubhuis uit 1962 is ontworpen door Swaneveld en Goslinga architecten, oud-medewerkers van het modernistische bureau Brinkman en Van der Vlugt. Kenmerkend voor dit gebouw is de royale kantineruimte met een aanzienlijke plafondhoogte, expressieve spanten, een helder constructief ritme en een panoramisch uitzicht over de voetbalvelden.

Hergebruik van basiselementen

In plaats van sloop en nieuwbouw is gekozen voor een rigoureuze vernieuwbouw, gebaseerd op het hergebruik van de constructief gezonde basiselementen. Technisch onderzoek wees uit dat de houten paalfundering, de betonnen hoofddraagconstructie en de dakelementen van de kantine behouden konden blijven. Vanwege de beperkte restbelastbaarheid van de historische fundering en uit oogpunt van duurzaamheid is voor de uitbreiding ingezet op een lichtgewicht prefabricatiestrategie volgens het principe ‘biobased, tenzij’.

Losmaakbaar en biobased

De nieuwe structuur bestaat uit wanden van Cross Laminated Timber (CLT), gevels in houtskeletbouw met houtvezelisolatie en dakelementen met vlasisolatie. De materialen zijn zo veel mogelijk losmaakbaar gedetailleerd. Een deel van de gevels is afgewerkt met houtwerk en de nieuwe bakstenen zijn demontabel verwerkt via het cementloze Drystack-systeem.
Het oorspronkelijke stramien van 3300 mm is strikt doorgevoerd in de nieuwe kleedkamervleugel, waarbij een doorlopende pergola de overgang tussen binnen en buiten verzacht. Op installatietechnisch niveau is het gebouw aardgasloos. Warmte wordt via een collectorveld aan het hoofdvoetbalveld onttrokken, in de bodem opgeslagen via een WKO-installatie en hergebruikt voor de verwarming en het douchewater. Tot slot is het gehele gebouw integraal toegankelijk gemaakt voor mindervaliden.

Winnaar Sportpaviljoen
Steeds Hooger / Rotterdam

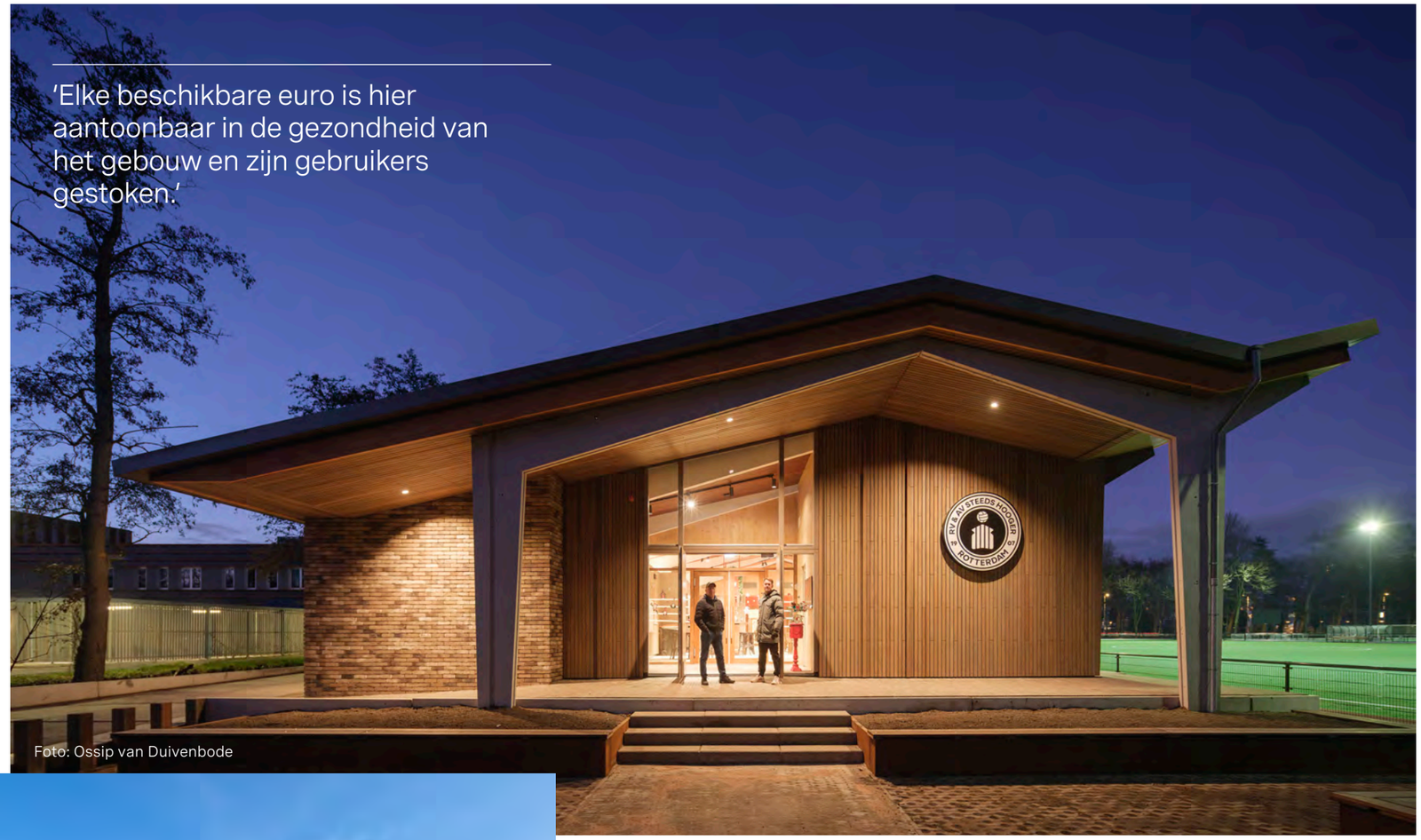

Foto: Ossip van Duivenbode

Foto: JagerJanssen architecten

Foto: JagerJanssen architecten

Juryoordeel

Je nek uitsteken loont

Het is een publiek geheim dat sportgebouwen van dit type in Nederland in tachtig procent van de gevallen zonder pardon tegen de vlakte gaan. Er wordt door overheden zelden gekeken naar de architectonische basiskwaliteit van naoorlogse kantines. Dat dit gebouw er nog staat, is louter toe te schrijven aan de grote betrokkenheid en standvastigheid van de clubleden en het bestuur. Toen de lokale gemeente de verhuizing opeiste, stelde de club één harde voorwaarde: het gebouw moest extreem duurzaam worden verbouwd. Dit bleek een gouden ingang voor een vruchtbare samenwerking waarin de gemeente (inclusief Sportbedrijf), integere architecten en clubleden de handen ineensloegen. De jury is dan ook onder de indruk van de houding en de mentaliteit waarmee alle betrokkenen in deze wedstrijd zaten. Iedereen heeft durven investeren en zijn nek uitgestoken. Wat de architecten gratis meekregen aan historische kwaliteit—zoals de extra plafondhoogte en het modernistische ritme—hebben zij aangegrepen en naar een hoog niveau getild. Het resultaat is rijker en karaktervoller dan welke nieuwbouwkantine ook.

Cultuurhistorische en ecologische winst

Tijdens de beraadslagingen van de jury rees de vraag of hier qua renovatie wel voldoende is behouden: is dit project in essentie niet louter het hergebruiken van een paar oude betonnen spanten plus fundering en voor de rest nieuwbouw? De jury is het erover eens dat juist het behoud en het leidend maken van deze Swaneveld- en Goslinga-spanten de grootste winst is. De architectonische aanknopingspunten van het naoorlogse monument zijn vroegtijdig herkend en op voorbeeldige wijze als compositorische leidraad gebruikt voor de biobased invulling. Het houten plafond werd handmatig gedemonteerd, genummerd en na isolatiewerkzaamheden perfect teruggebracht. Daarmee is de cultuurhistorische en ecologische winst direct binnengehaald: de ziel van de oude kantine bleef behouden, terwijl het gebouw technisch voldoet aan de eisen van de eenentwintigste eeuw.

De psychologie van biobased bouwen

Een gedenkwaardig moment tijdens het jurybezoek was de getuigenis van de clubbestuurder. Hij merkte op dat door het gebruik van natuurlijke, biobased materialen in de kleedkamers, de leden en bezoekende sporters zich rustiger zijn gaan gedragen. De jury vindt het een hoopgevend signaal dat deze observationele wijsheid rechtstreeks uit de mond van de eindgebruiker komt. Het bestuurslid is hiermee een geloofwaardige, bezielde pleitbezorger geworden van deze circulaire manier van bouwen. Elke beschikbare euro is hier aantoonbaar in de gezondheid van het gebouw en zijn gebruikers gestoken.

Winnaar Sportpaviljoen
Steeds Hooger / Rotterdam

De maatschappelijke impact hiervan is onbetaalbaar. Het gebouw maakt het duurzaamheidsdenken van de gemeente Rotterdam tastbaar en concreet voor jong en oud.

Slimme innovaties en vette vondsten

Het gebouw staat met trots op een verhoogde sokkel en dwingt direct respect af in het landschap. De entreevleugel straalt een sportieve mentaliteit uit: ‘Steeds Hooger is een club om sportief tegenop te kijken’. Bij binnenkomst ervaar je direct een vereniging van niveau, wat de trots van de 950 leden versterkt. Dit ledenaantal is overigens spectaculair gegroeid sinds de vereniging in het nieuwe gebouw is gevestigd. Daarnaast deelt de club haar faciliteiten overdag met 1.200 leerlingen van de nabijgelegen Melanchthon-scholen en een kinderdagverblijf.
Architectonisch blinkt het project uit in slimme, low-tech-innovaties en vondsten. Vanwege de bestaande constructie moest het glas van de kantine geplaatst worden achter een subtiel hellende gevelstructuur. Deze ingreep leverde onverwachte winst op: de hellingshoek zorgt ervoor dat het glas aan de buitenzijde niet spiegelt. Van binnenuit kijk je nu zonder hinderlijke reflectie vlijmscherp naar het veld.

Gebouwd leertraject

Dit project overstijgt de scope van een sportkantine en fungeert als waardevol leertraject. De opgedane kennis over bio-based prefabricatie, droogstapelbare baksteensystemen en thermische energie uit sportvelden levert een schat aan data op voor de ontwerpers, opdrachtgevers en bouwers van welk type gebouw dan ook. Het gebouw is een krachtig statement richting de gemeente en het Sportbedrijf Rotterdam: sloop is niet langer de norm. Met dierbaarheid, gemeenschapszin en architectonische intelligentie kan een ogenschijnlijk afgeschreven kantine transformeren tot een duurzaam vlaggenschip voor de sport.

Nominatie
FMP,
Utrecht

Nominatie
De Groene Afslag,
Bussum

Nominatie
Nederlands Fotomuseum,
Rotterdam

Nominatie
De Punt,
Amsterdam

Nominatie
Station Leeuwarden,
Leeuwarden

Nominatie
De Zevensprong,
Best

Nominatie
Canisiushof / Nijmegen

Betrokkenen

Opdrachtgever:
Kroot & Partners Vastgoed

Ontwerper:
Braaksma & Roos Architectenbureau i.s.m. **Architectenburo Frans van Roy**

Overige betrokkenen

History by design (Kleuronderzoek), **Aksis** (landschapsarchitect), **Aveco de Bont** (adviseur installaties), **IMD, van Eerden Constructies** (adviseur constructie).

Projectomschrijving

Prestigieus katholiek internaat

Het voormalige Canisiuscollege in Nijmegen diende oorspronkelijk als prestigieus katholiek internaat. Het gebouw werd aan het einde van de negentiende eeuw ontworpen door Nicolaas Molenaar sr. en in de jaren dertig uitgebreid door Charles Estourgie sr. Nadat het complex zijn onderwijsfunctie verloor, onderging het een ingrijpende herbestemming. Het monument is getransformeerd tot een multifunctionele woon-, werk- en verblijfsplek met 120 moderne short-stay-wooneenheden voor studenten, starters en expats.

Nauwkeurige restauratie

Het cultuurhistorische dna van het gebouw vormde de compositorische leidraad voor het ontwerp. Er is bewust gekozen voor minimale ingrepen op kwetsbare locaties om de monumentale waarde te waarborgen. Uitgebreid kleurhistorisch onderzoek legde de basis voor de nauwkeurige restauratie van de centrale ruimtes en galerijen. De monumentale kernen, waaronder de historische bibliotheek, de kapel en de ontvangstzaal, zijn zorgvuldig gerestaureerd. In plaats van ze te privatiseren, zijn deze ruimtes opengesteld voor publiek gebruik, waaronder flexwerkplekken, kleinschalige evenementen en het externe depot van Museum De Bastei.

Duurzame toekomst

Architectonisch rekende het team af met de rommelige sooplijnen die waren ontstaan na ad-hoc ingrepen in de jaren tachtig en negentig. Daarnaast slaagde het ontwerpteam erin om het omvangrijke, historische bakstenen volume te verduurzamen tot een energielabel A+++. Deze prestatie is geleverd door een onzichtbare integratie van de installatietechniek. Ventilatieroosters, leidingen en luchtkanalen zijn op ingenieuze wijze weggewerkt in ‘geheime’ ruimtes en loze spouwen achter de bestaande lambriseringen. Hierdoor bleven de historische wandschilderingen en het kwetsbare siermetselwerk volledig intact, terwijl het binnenklimaat voldoet aan de modernste comforteisen. Het project bewijst hoe grootschalig erfgoed door strategische activering en technische intelligentie een duurzame toekomst krijgt.

Foto: Arjen Veldt

Foto: Arjen Veldt

Foto: Arjen Veldt

Juryoordeel

Hulde aan de dapperheid van de ontwikkelaars

De jury spreekt haar lof uit over de gedurfde aanpak van de initiatiefnemers. Om dit financieel risicovolle project in een tijd van stijgende bouwkosten rendabel te krijgen, besloot de investeerder de bouw in eigen beheer uit te voeren. Dit getuigt van grote ondernemersmoed. Door zelf te bouwen kon er sneller worden geschakeld, werd er tijd bespaard en kon het gebouw vroegtijdig in de verhuur worden genomen. Snel bouwen betekende simpelweg: inkomsten genereren om de kostbare restauratie van het erfgoed te subsidiëren. Zonder deze pragmatische zakelijkheid was de transformatie er nooit gekomen en had de unieke historische bibliotheek nu nog steeds staan verstoffen.

Energie-ingrepen onzichtbaar weggewerkt

De technische verduurzaming naar energielabel A+++ is razendknap uitgevoerd, omdat deze nergens zichtbaar is. Dat is een buitengewoon moeilijk onderdeel bij de renovatie van een historisch pand. Het herstel van het historische kleurenpalet en het openhouden van de bibliotheek voor de gemeenschap zijn prestaties van formaat. Het brengt de rijke geschiedenis op een veilige manier de toekomst in, effectief beschermd tegen de ad-hoc aanpassingen van alledag.

De positie van de architect

Een kritiekpunt van de jury richt zich op de procesmatige uitwerking. Deze heeft weerslag gehad op de kwaliteit van sommige architectonische onderdelen. De architect was enkel betrokken tot de zogenaamde DO+ fase. Daarna is het project volledig overgedragen aan de bouwende ontwikkelaar. Maar zo stelt de jury, juist bij complexe gebouwen met een hoge erfgoedwaarde blijft de betrokkenheid van de architect ook na de ontwerpfase essentieel. Een architect moet tot de allerlaatste spijker op de bouwplaats betrokken blijven om mee te denken over de detaillering en te waken over de ruimtelijke kwaliteit. Hoewel de renovatie constructief zeer zorgvuldig is uitgevoerd, schiet het ontwerp (soms) in de details tekort. De nieuwe toevoegingen—zoals de uitbouwen aan de achterzijde en het grote functionele meubel in de kapel—missen de verfijning en tactiliteit die de historische delen kenmerken. Ook zijn in het woningdeel een aantal ongelukkige compromissen gesloten. Om de 120 compacte woningen functioneel te optimaliseren, is de monumentale hoogte uit de gangen gehaald en toegevoegd aan de slaapvertrekken. Dit komt de leefbaarheid in de woningen ten goede, maar deze ingreep resulteert tegelijkertijd in kwalitatief verarmde gedeelde plekken. Dit doet afbreuk aan de grandeur die je bij het wandelen door de gangen van dit gebouw verwacht.

Gemiste kansen in de stedelijke context

Tot slot constateert de jury een harde breuk met de directe omgeving aan de achterzijde. De bouwer-ontwikkelaar had haast; begrijpelijk, want hij droeg het volledige risico terwijl de bouwprijzen opliepen. Om die reden is er snel toegegeven aan de harde eisen van achterburen, die een fysieke verbinding van de tuin van het Canisiushof met hun openbare ruimte absoluut niet zagen zitten. Voor het aangaan van een langdurige, complexe dialoog was in dit strakke productietempo geen tijd. Het tastbare resultaat van deze haast is dat de unieke kans om een verbinding te leggen met het aangrenzende, historische Patersbosje is verspeeld. De harde scheidingslijn met de buurt bestaat nu uit een betonnen keerwand en een volledig blinde achtergevel. Gelukkig hoort de jury van betrokkenen dat de buurt de weg naar het gebouw inmiddels wél weet te vinden: omwonenden komen bijvoorbeeld vergaderen in de prachtige historische bibliotheek die zo zorgvuldig bewaard is gebleven.

Foto: Arjan Veldt

‘De technische verduurzaming naar energielabel A+++ is razendknap uitgevoerd, omdat deze nergens zichtbaar is.’

Nominatie
De Groene Afslag, Bussum

Nominatie
Nederlands Fotomuseum, Rotterdam

Nominatie
De Punt, Amsterdam

Nominatie
Station Leeuwarden, Leeuwarden

Nominatie
De Zevensprong, Best

Nominatie
Canisiushof, Nijmegen

Nominatie
FMP / Utrecht

Betrokkenen

Opdrachtgever:
Woonin

Ontwerper:
DOOR architecten

Overige betrokkenen

Hemubo (aannemer), **Over Morgen** (duurzaamheidsadvies), **BouwNext** (energetisch advies) en **Nieman Groep** (bouwfysisch advies), **Adams bouwadviesbureau** (constructeur) **AWG architecten** (supervisor), **gemeente Utrecht**, bewoners (klankbordgroep).

Projectomschrijving

Bouwen aan een gezonde leefomgeving

Het is een getal dat hard binnenkomt: bewoners van de Utrechtse wederopbouwwijk Overvecht leven gemiddeld twaalf jaar minder in goede gezondheid dan bewoners in welvarendere delen van de stad. De fysieke leefomgeving speelt hierin een onmiskenbare rol. De enorme woningvoorraad in deze wijk - die maar liefst de helft van het totale bezit van woningcorporatie Woonin vertegenwoordigt - werd decennialang gekenmerkt door een grijs en grauw uiterlijk. De noodzaak om 'het grauwe eraf te halen' was dan ook de primaire inzet van een grootschalige transformatie. Met de oplevering van de laatste 374 flatwoningen aan de Falklanddreef, Montevideodreef en Patagoniëdreef (FMP-project) is het zevenjarige renovatietraject van in totaal 1.800 woningen afgerond.

Van de grijze sluier ontdaan

De vernieuwing is uitgevoerd via de zogeheten 'chassis-carrosserie'-methode. Hierbij bleven het robuuste betonnen skelet en de functionele plattegronden van de oorspronkelijke flats behouden als het chassis. De buitenschil, de carrosserie, is daarentegen volledig vernieuwd. De oorspronkelijke Intervam-flats uit de jaren zestig, destijds industrieel ontworpen en ingepast in een ruimtelijk, doelmatig stedenbouwkundig plan van Wim Wissing en K.F.G. Hanekroot, zijn verdeeld over vijf ensembles met elk een eigen architectonische uitmonstering.
Om de grootschalige, harde betonnen volumes een menselijke maat te geven, heeft DOOR architecten de grijze betonnen omkleding vervangen door een warme baksteentextuur. Het nieuwe gevelontwerp introduceert een rank grid dat diepte aan de gevel geeft, gecombineerd met panelen van houtcomposiet. De open en dichte vlakken refereren qua kleur en materiaalgebruik aan de historische opzet.

Plint geopend

Tegelijkertijd is de plint op maaiveldniveau grondig gereorganiseerd om de flats beter te verbinden met de wijk. De voorheen eenzijdige, donkere en gesloten entrees zijn getransformeerd tot open en transparante toegangen. Het metselwerk vouwt zich hier uitnodigend open naar zowel de straat- als de parkzijde. Dankzij deze ingreep hebben de flats na decennia een open en herkenbaar gezicht gekregen aan de Carnegiedreef, de drukke hoofdverkeersader van de wijk Overvecht.

Foto: Aiste Rakauskaite

Juryoordeel

Ingrijpende energetische verbeterslag

Met de koppeling aan het Utrechtse stadswarmtenetwerk en een ingrijpende energetische verbeterslag heeft de zogenaamde ‘renovatietrein’ nu zijn eindstation bereikt. Met de oplevering van de laatste 374 van in totaal 1.800 flatwoningen aan de Falklanddreef, Montevideodreef en Patagoniëdreef is het FMP-project afgerond.

Procesmatig razendknap

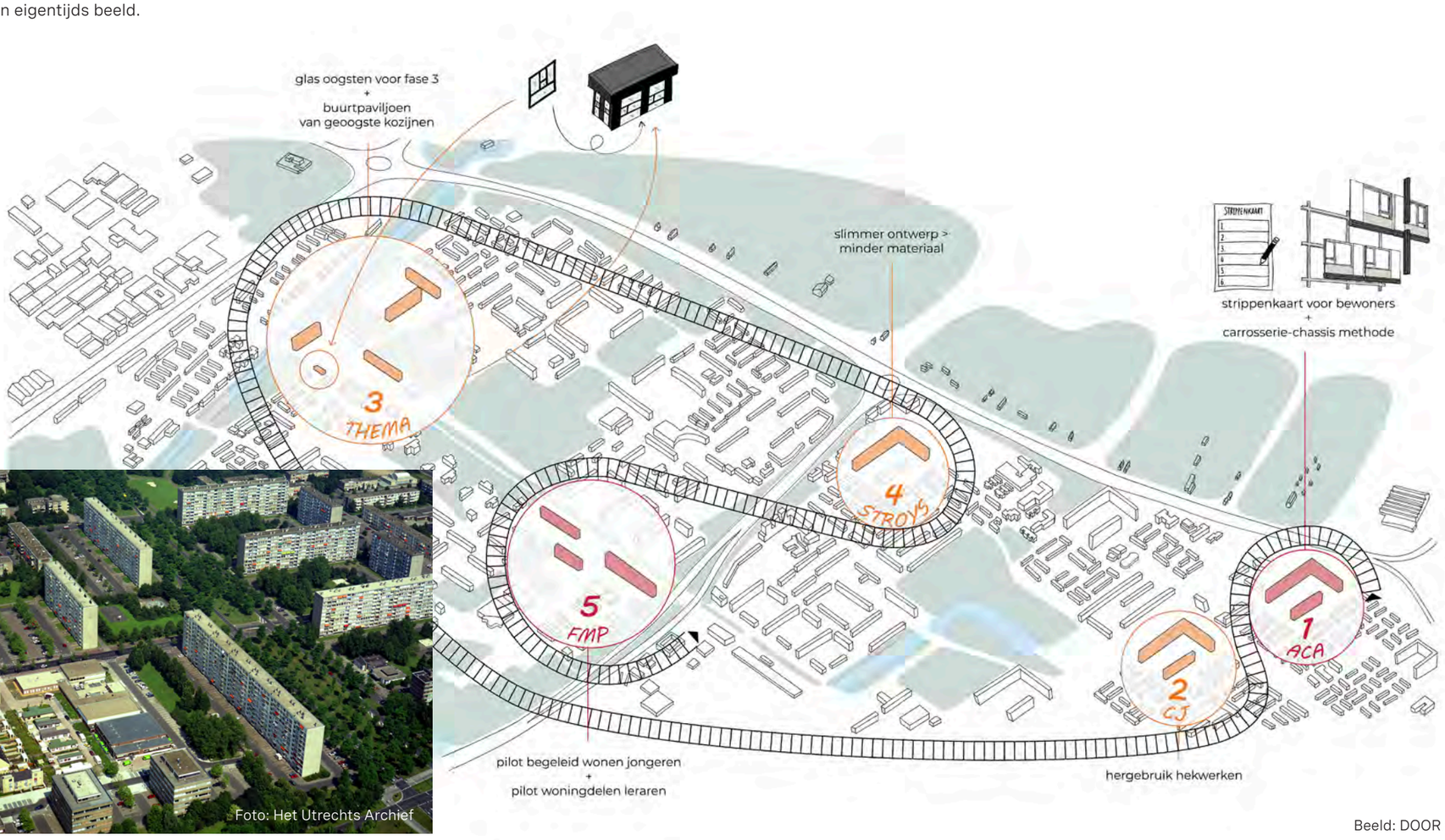
Procesmatig is dit project een triomf, aldus de jury. Om een enorme opgave van 1.800 woningen beheersbaar te houden, is een strakke regie vereist. Dat de coalitie deze ‘renovatietrein’ zeven jaar lang op koers hield en in de eindfase een tempo van tien woningen per week realiseerde, is een logistieke prestatie van groot formaat. Dankzij de gefaseerde opzet ontstond een georganiseerd, lerend vermogen. Het chassis kon per ensemble worden geoptimaliseerd voor een betere maakbaarheid, spaarzaam materiaalgebruik en lagere kosten: sneller, beter en goedkoper. Dankzij de enorme massa kreeg innovatie, zoals grootschalige glasrecycling, hierdoor een echte kans.

Schaal en ritme bestaande bouw

Waar het proces meteen op grote waardering kan rekenen, praat de jury langer door over de architectonische uitwerking. Woonin wilde met de vernieuwing een ‘wow-effect’ creëren, maar de jury vraagt zich nuchter af waarom. Deze monumentale slabs bezitten door hun pure schaal en ritme van zichzelf al een intrinsieke kracht. De jury prijst de bezieling en deskundigheid van de architecten, maar stelt vast dat er in de gevel te veel is gezocht naar variatie en toevoegingen.
Dat zorgt voor een onrustig en gefragmenteerd beeld dat het ensemble juist verzwakt. Het was constructiever geweest om dichter bij de bestaande kwaliteiten van de wederopbouw te blijven, deze zorgvuldig te ontleden en van binnenuit te versterken, in plaats van de focus te veel te richten op het maken van een eigentijds beeld.

De oorspronkelijke architectuur was in haar subtiele historische details, denk aan de karakteristieke rode wangen van de gebouwen-immers al rijk en gevarieerd genoeg. Ook roept de keuze voor aluminium kaders rondom de gevelvlakken vragen op. Hoewel deze gaandeweg zijn verfijnd, blijft de detaillering een zorgenkind; hoelang blijven deze mooi? Nu al is er her en der groene aanslag zichtbaar.

‘Dat de coalitie deze ‘renovatietrein’ zeven jaar lang op koers hield is een logistieke prestatie van groot formaat.’

Beeld: DOOR architecten

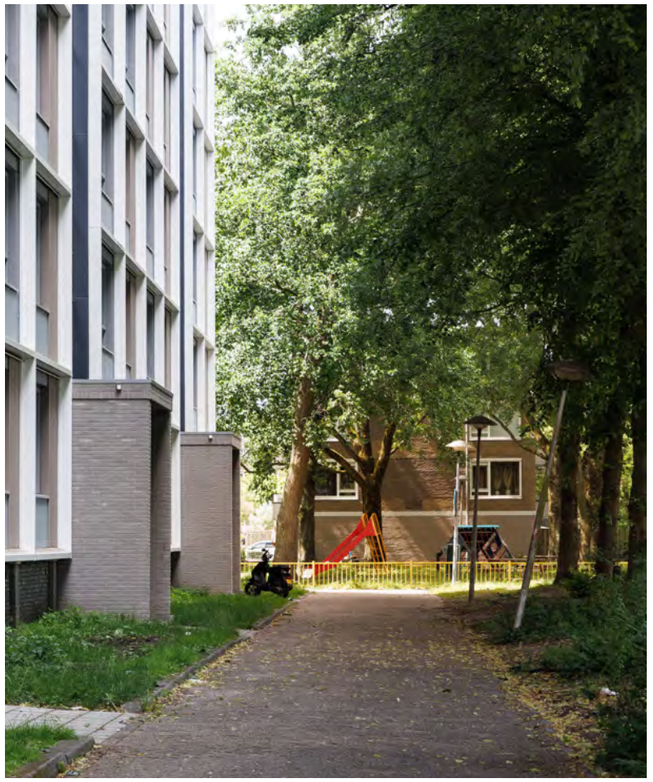

Foto: Het Utrechts Archief

Foto: Het Utrechts Archief

Achter de voordeur

In het sociale domein biedt dit project volop keuzes om van te leren. Het ongekend hoge bewonerstevredenheidscijfer van een 8 bewijst dat de technische verduurzaming succesvol is ingezet als vliegwiel voor een sociaal sterkere wijk. De inzet van innovatieve ‘strippenkaarten’ voor zowel technische wensen als maatschappelijke zorgvragen is een schot in de roos. Samen met de uitstekende bouwkundige nazorg door een vaste klusjesman, de fysieke ruimte voor lokale ondernemers en diverse maatschappelijke woonpilots, heeft het team van Woonin bewezen dat een renovatietrein een buurt zijn waardigheid, sociale cohesie en toekomstperspectief kan teruggeven. En dat is een prestatie van formaat.

Nominatie
Nederlands Fotomuseum, Rotterdam

Nominatie
De Punt, Amsterdam

Nominatie
Station Leeuwarden, Leeuwarden

Nominatie
De Zevensprong, Best

Nominatie
Canisiushof, Nijmegen

Nominatie
FMP, Utrecht

Nominatie
De Groene Afslag / Bussum

Betrokkenen

Opdrachtgever:
De Groene Afslag

Ontwikkelaar:
D/DOCK

Ontwerper:
RAU architecten
i.s.m. **Oomen Ontwerpt**

Overige betrokkenen

Sanne Oomen & Mette Hoekstra (interieurontwerp), **Van Rossum** (constructeur), **Ingenieursburo Linssen** (installatieadviseur), **DGMR Bouw** (Duurzaamheid & Bouwfysica advies), **Giesbers Wijchen Bouw** (bouwkundig aannemer), **A. de Jong Installatietechniek** (w-Installaties), **SDR Elektrotechniek** (e-Installaties), **Van Iersel Geveltechniek** (buitenkozijnen), **SKK Kozijnwacht** (kozijnrenovatie), meer dan vijftig kunstenaars.

Projectomschrijving

Van militair complex naar circulaire ontmoetingsplek

In het hart van 't Gooi heeft een voormalig militair opleidingscomplex uit 1984 een ingrijpende transformatie ondergaan.
Na dertig jaar leegstand en ernstig verval dreigde sloop voor het massieve betonnen pand, zodat er plaatsgemaakt kon worden voor 35 sociale huurwoningen. Circulaire hub De Groene Afslag zag echter potentie in het gebouw. Na een succesvolle haalbaarheidsstudie werd het complex aangekocht en in samenwerking met gedelegeerd ontwikkelaar D/DOCK herontwikkeld. Het hoofdgebouw bleef behouden; een nieuwe lage aanbouw maakte plaats voor 41 toekomstige huurwoningen in samenwerking met woningcorporatie de Alliantie.

Een project om in en van te leren

Sinds de opening in september 2025 fungeert de vernieuwde locatie als een multifunctioneel centrum. Het biedt onderdak aan een restaurant, vergaderzalen, een buurthuis en een speciale werkvloer voor koplopers in de circulaire economie. Daarnaast herbergt het complex De Groene Afslag School, die zich richt op educatie over economische systeemveranderingen. In samenwerking met dertig verschillende kunstenaars zijn bovendien dertig unieke hotelkamers in het pand gerealiseerd.

Circulaire aanpak

De herbestemming van het betoncomplex heeft geleid tot een aanzienlijke besparing op materialen en milieu-impact. Het project illustreert hoe een circulaire transformatie kan worden ingepast binnen een complex ontwikkelproces met harde deadlines, serieuze budgetten en uiteenlopende gebruikersgroepen. Daarmee is het voormalige defensiegebouw binnen een bouwtijd van één jaar en met een beperkt budget omgevormd tot een plek die in het teken staat van verbinding en verandering.

Foto: Yellowday

Juryoordeel

Circulair restaureren met lef

Wat de jury prijst, is het enorme doorzettingsvermogen en de durf van de initiatiefnemer. Hij toonde lef door dit gebouw eigenhandig van de sloop te redden en te investeren zonder financiële garanties vooraf. Circulair ontwerpen draait het traditionele proces immers volledig om: je start niet met een tekening, maar met de beschikbare materialen. Bovendien toont de eigenaar een grote maatschappelijke betrokkenheid door kamers te verhuren aan tien statushouders.

Theatrale overdaad versus noodzakelijke transitie

De Groene Afslag dwingt de jury tot een fundamentele discussie: maakt de initiatiefnemer het hier wel of niet te bont? Enerzijds is er de theatrale aanpak. Het project blinkt uit in activisme; het maakt circulariteit en zelfvoorzienendheid voelbaar, tastbaar en ervaarbaar voor een breed publiek.

Bezoekers worden overspoeld door een veelheid aan verhalen, zoals het met Duitse bankbiljetten geluidsgeïsoleerde plafond. Wie gelooft in maatschappelijke verandering, ziet hier de transitie in actie.
Anderzijds staat de architectonische ontwerpopgave. Daar knelt het. Waar eerdere projecten bewezen dat circulariteit een sterke ontwerpstrategie nodig heeft om tot sublieme architectuur te komen, verzandt De Groene Afslag voor een deel van de jury in een visuele ratjetoe. Dat komt niet zozeer door de betrokken ontwerpers. RAU architecten i.s.m. Oomen Ontwerpt bracht een sterke ingreep aan door diagonalen in het rechttoe-rechtaan brutalistische gebouw te introduceren. Deze dwarsheid creëert dynamische zichtlijnen vanuit alle hoeken, wat volgens de jury een spannende dimensie toevoegt. Het zijn eerder de gulzige keuzes rondom de inrichting; overschreeuwt deze theatrale kakofonie hier de werkelijke ontwerpopgave? Begrijpt de bezoeker door deze overdaad nog wel wat er écht nodig is om de bouwcultuur te veranderen?

Doordachte programmering versus stroeve samenwerking

Ondanks de visuele onrust is de programmering wel klip-en-klaar. Er ligt een helder en holistisch concept waarin alles om verandering draait: het menu is 100% vegan, de aanpak is circulair en het gebouw opereert zelfvoorzienend. Het is een integraal project dat experimenteert met een radicaal nieuwe omgang met bestaande gebouwen, waarbij alleen ingrepen worden gedaan als het echt niet anders kan. Energetisch is het gebouw weliswaar niet heel bijzonder, maar de schoonheid zit in andere facetten, zoals de unieke hotelkamers die door kunstenaars zijn ontworpen. Dit gedurfde opdrachtgeverschap laat zien dat een nieuwe bouwcultuur niet altijd vlekkeloos en gepolijst hoeft te zijn om impact te maken. Hier wordt de toekomst daadwerkelijk geleefd en ervaren.

‘De initiatiefnemer toonde lef door dit gebouw eigenhandig van de sloop te redden en te investeren zonder financiële garanties vooraf.’

Foto: Yellowday

Foto: Yellowday

Nominatie
De Punt,
Amsterdam

Nominatie
Station Leeuwarden,
Leeuwarden

Nominatie
De Zevensprong,
Best

Nominatie
Canisiushof,
Nijmegen

Nominatie
FMP,
Utrecht

Nominatie
De Groene Afslag,
Bussum

Nominatie
Nederlands Fotomuseum / Rotterdam

Betrokkenen

Opdrachtgever:
Vanaf augustus 2023:
Nederlands Fotomuseum
Van 2016 tot augustus
2023: Stilwerk

Ontwerper:
WDJARCHITECTEN |
RENNER HAINKE WIRTH
ZIRN ARCHITEKTEN

Overige betrokkenen

Beauraing (Projectmanagement, 2020 - 2024), **Pieters Bouwtechniek** (hoofddraagconstructie), **Peutz** (bouwfysica), **Techniplan** (installaties), **Beauraing** (bouwdirectie), **Ponderosa** (bouwtoezicht), **STEAD Advisory** (projectmanagement bouwkundig en installatietechnisch), **Heske Dam** (projectmanagement tentoonstellingen en bewegwijzering), **Pieters** (adviseur hoofddraagconstructie,) **Dyseco** (adviseur bouwfysica), **FSE** (adviseur brandveiligheid), **Boviam** (adviseur installaties): **4Building** (bouwdirectie en-toezicht), **Fabelis** (Bouwmanagement uitvoering), **Bureau Caspar Conijn i.s.m Kim de Regt** (ontwerp vaste tentoonstellingen), **LMNOP** (ontwerp Eregalerij CI en bewegwijzering), **Peter Romkem** (ontwerp en uitvoering licht), **Burgy bouwbedrijf** (bouwkundig aannemer + coördinatie), **A3GMbv Haarlem**, **Ruud van Adrichem** (adviseur installaties), **FSE, Maarheeze, Lisanne Meeuwessen** (adviseur brandveiligheid), **Van Kuyvenhoven** (E-installaties), **Massier** (W-installaties), **Unica** (watermist), **Metz Nederland, Muddebouw** (bouwkundig aannemer), **Nijssen** (depotbouwer), **Van Keulen** (interieurbouwer), **MKW** (E + W-installaties), **Fiction factory** (vaste tentoonstelling), **MAV techniek** (Hardware zoals audio en video), **Flexus**, juni 2011 nu **CONTREI** (bouwhistorische verkenning), **Davique; Jojanneke Post**, juli 2023; **Judith Bohan** - baaskantoortje, januari 2024 (historisch kleuronderzoek), **LMNOP** (bewegwijzering, huisstijl vaste tentoonstellingen).

Projectomschrijving

Van rijksmonument tot fotomuseum

Het project begon oorspronkelijk met het initiatief om het leegstaande rijksmonument een nieuwe commerciële bestemming te geven: een warenhuis voor design. In die eerste fase werd een ruimtelijk concept ontwikkeld voor hergebruik, waaruit onder meer een centraal atrium met een nieuwe interne ontsluiting en een hedendaagse opbouw met short-stayappartementen ontstonden. Met de komst van het Nederlands Fotomuseum als vaste gebruiker kon het gebouw worden doorontwikkeld tot museum. Een schenking van Stichting Droom en Daad maakte de aankoop van het pand mogelijk.

Doos in een doos

Op het gebied van duurzaamheid is het principe van een ‘doos in een doos’ toegepast. Om te voldoen aan de strenge klimatologische eisen van een fotomuseum, is er binnen de historische schil een hoogwaardig geconditioneerde museumdoos geschoven. Deze opengewerkte constructie stelt het museum in staat om het depot technisch perfect in de bestaande pakhuisstructuur te puzzelen. De duurzaamheidsambities van het project zijn vertaald in het behoud en hergebruik van de bestaande constructie, de integratie van moderne installatietechnieken en een volledige gasvrije exploitatie om het gebouw toekomstbestendig te maken.

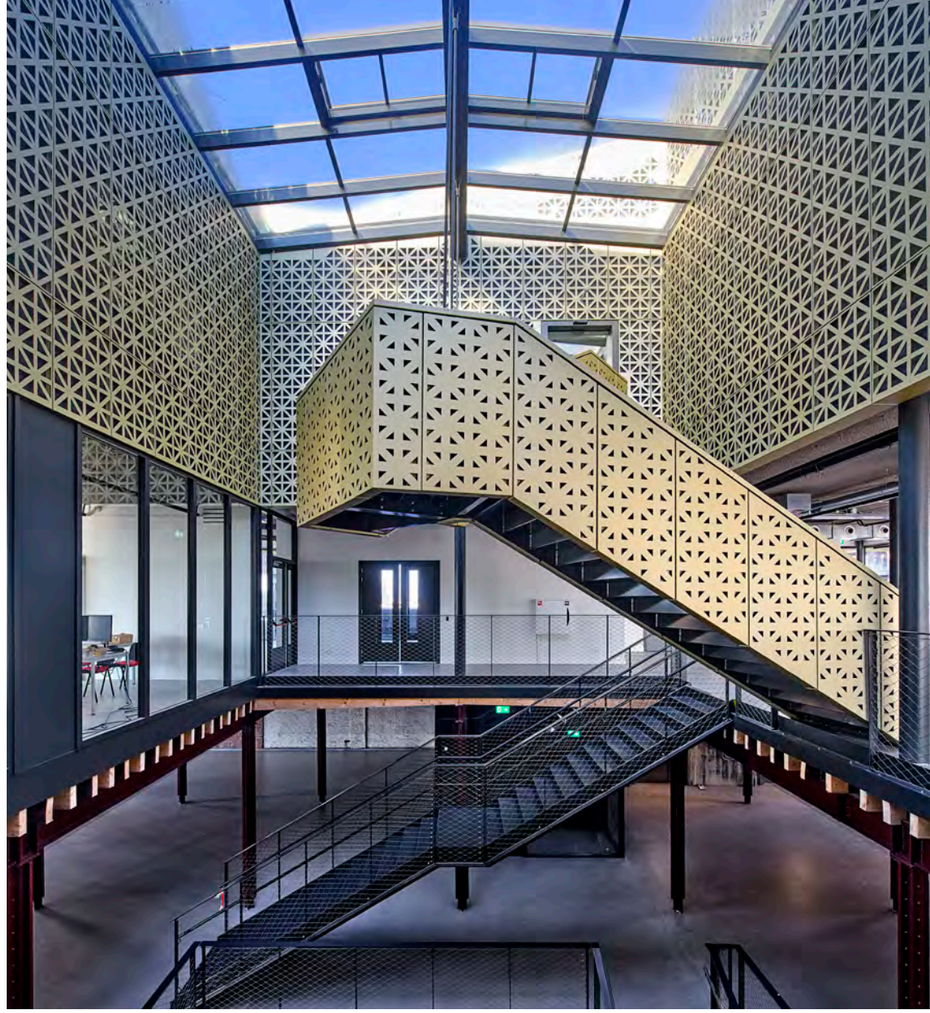
Het atrium als ruimtelijke kern

Het atrium en de centrale ontsluiting vormen de kern van de fysieke transformatie. Zij openen het voorheen hermetisch gesloten pakhuis en maken de functionele overgang van opslaggebouw naar een toegankelijk huis voor de fotografie mogelijk. Dit is de plek waar de collectie, internationale bezoekers en de bewoners van de bovenliggende appartementen samenkomen. Deze ingreep geldt als de belangrijke architectonische modificatie die het gebouw een nieuwe identiteit en betekenis geeft. Op het niveau van de begane grond is het pand ingericht als een ontmoetingsruimte met een café, museumwinkel, bibliotheek en een publieksruimte voor evenementen. Daarboven bevinden zich de tentoonstellingszalen, de open depots en de restauratieateliers.

Foto: Studio Hans Wilschut

Juryoordeel

Maatschappelijke meerwaarde

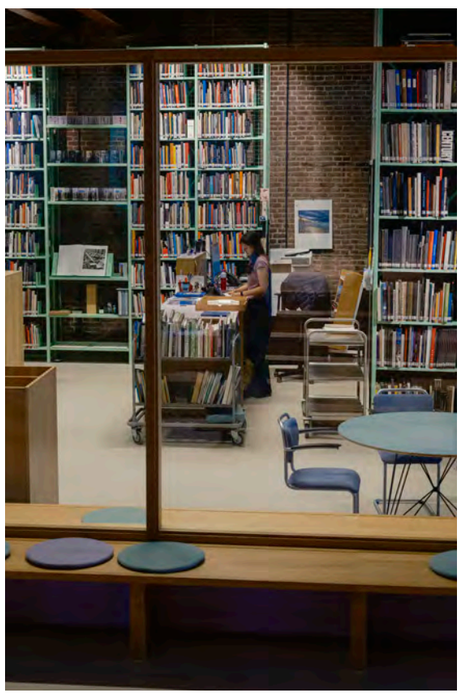
De transformatie van Pakhuis Santos tot het Nederlands Fotomuseum is een zeer geslaagde herbestemming die industrieel erfgoed koppelt aan grote maatschappelijke meerwaarde. Door een ‘doos in een doos’-principe en een centraal atrium veranderde het gesloten pakhuis in een toegankelijk, duurzaam museum. In tegenstelling tot het nabijgelegen Fenix, dat top-down en met ruime private middelen is gerealiseerd, ontwikkelde Santos zich via een organisch proces waarbij de uiteindelijke bestemming stap voor stap vorm kreeg. De jury is enthousiast over deze wending: het fotomuseum biedt een waardevollere maatschappelijke functie dan het oorspronkelijke warenhuisconcept. Het pakhuis behoudt hierdoor zijn authentieke essentie, wat een groot compliment verdient; dankzij dit programma blijft de oorspronkelijke ziel van het pakhuis volledig intact.

Het jasje van de ander

Op verschillende plekken in Pakhuis Santos blijft voor de jury wel voelbaar dat het Nederlands Fotomuseum in het ‘jasje’ van een ander terecht is gekomen. Met de ingrijpende kanteling in het programma—van commercieel warenhuis naar publiek museum—had idealiter ook de ontwerpvisie en de esthetische aanpak fundamenteel moeten meeveranderen. Dat levert op een aantal plekken in het museum frictie op. Zo ontbreekt de ambachtelijke precisie bij het houten podium en de bar die je bij een museum zou verwachten. Waar de lagere verdiepingen uitstekend functioneren voor de vaste collectie, vraagt de aansluiting op de hogere niveaus om extra aandacht om de museale sfeer vast te houden. Door de strikte klimatologische eisen rondom tijdelijke exposities is er een aparte kamer gebouwd, waardoor de omliggende verdieping nu nog onbestemd oogt. Hier ligt een duidelijke kans voor verdere activering. Ook de route naar het restaurant op de bovenste verdieping en de commerciële, zakelijke uitstraling ervan sluiten nog verwarrend aan op de warme museumbeleving en nodigen niet direct uit tot een bezoek.

Op constructief vlak detoneert de overgang van de robuuste, historische kolommen naar de ranke, nieuwe dragers op de top. Bovendien blijft het potentieel van de balkons momenteel onbenut doordat de deuren gesloten blijven.

‘Door een ‘doos in een doos’-principe en een centraal atrium veranderde het gesloten pakhuis in een toegankelijk, duurzaam museum.’

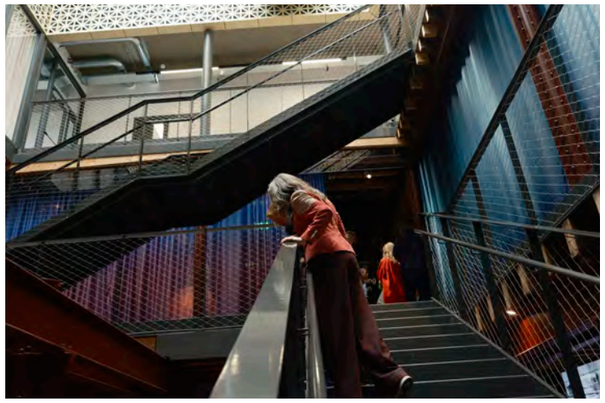
Het dilemma van de ‘parel op het dak’

Bij de beoordeling van het Nederlands Fotomuseum vindt onder de juryleden een gesprek plaats over de aanpak van de transformatie. Het ontwerp kiest resoluut voor het principe van de ‘parel op het dak’, waarbij het contrast tussen oud en nieuw maximaal wordt aangezet. Hoewel de nieuwe bovenbouw een spectaculair beeld oplevert, vraagt de jury aandacht voor de maatschappelijke, financiële en milieutechnische investeringen die hiertegenover staan. De constructieve ingrepen voor deze daktoevoeging zijn aanzienlijk in verhouding tot het uiteindelijke bruikbare vloeroppervlak; een punt dat uitnodigt tot reflectie over efficiënt ruimtegebruik bij toekomstige transformaties.

Foto: Archief Vopak KLM Aerocarto

Nominatie
Station Leeuwarden, Leeuwarden

Nominatie
De Zevensprong, Best

Nominatie
Canisiushof, Nijmegen

Nominatie
FMP, Utrecht

Nominatie
De Groene Afslag, Bussum

Nominatie
Nederlands Fotomuseum, Rotterdam

Nominatie
De Punt / Amsterdam

Betrokkenen

Opdrachtgever:
Ymere

Ontwerper:
Temp.architecture.urbanism

Overige betrokkenen

de Nijs bouw en ontwikkeling (ontwikkelaar en aannemer), **Strackee** (constructief adviseur), **Nieman** (bouwfysisch adviseur), **Temp.architecture.urbanism** (ontwerp buitenruimte en tuinen), **Smit Groenadvies** (uitwerking tuinen), **gemeente Amsterdam** (herinrichting straatprofielen en speelplaats).

Projectomschrijving

Het Airey-systeem als ruimtelijke samenhang

De renovatie van drie naoorlogse Airey-portieketageflats in Amsterdam-West is een schoolvoorbeeld van respectvolle en innovatieve stadsvernieuwing. Hoewel de gebouwen geen officiële monumentenstatus bezitten en technisch tot het kale casco werden gestript, koos het ontwerpteam bewust voor behoud. Door voort te bouwen op de oorspronkelijke architectuur van Klarenbeek en Berghoef behoudt de kwetsbare buurt haar herkenbare identiteit en oriëntatie, na jaren van ingrijpende sloop-nieuwbouwtrajecten.

Herkenbare identiteit

De historische grindbetontegel, de basis van de stedenbouwkundige samenhang, fungeert als het ankerpunt van deze transformatie. Het bouwteam leverde een technisch hoogstandje door 15.000 originele betontegels en 300 kozijnkaders te demonteren, te reinigen en te hergebruiken. Door het bestaande betoncasco in te pakken met geprefabriceerde lichtgewicht houtskeletbouwdelen waaraan de zware tegels zijn opgehangen, stegen de woningen bovendien direct van energielabel F naar A+. Dit circulaire hergebruik voorkwam maar liefst 1.400 ton CO2-uitstoot.

Technische innovatie en ecologische winst

De ingreep corrigeert tegelijkertijd zestig jaar aan gebruiksknelpunten. Minder geslaagde aanpassingen uit de jaren negentig, zoals anonieme plinten en blinde kopgevels, zijn vervangen door open structuren en grotere balkons. De vernieuwde drie- en vierkamerwoningen bieden nu aanzienlijk meer leefruimte dan de huidige nieuwbouwnormen voorschrijven.

Klimaatbestendige buitenruimte

De maatschappelijke winst is eveneens groot. Door de introductie van een gevarieerd programma van sociale huur, middenhuur en koopwoningen is de sociale diversiteit in het complex structureel verbeterd en ontstond er een realistisch bouwbudget. Tot slot versterkt de herinrichting van de omliggende tuinen het ensemble. Geïnspireerd op de historische landschapsontwerpen van Mien Ruys en de speelplaatsen van Aldo van Eyck, is de buitenruimte dankzij moderne wadi's nu volledig klimaatbestendig. Dit project bewijst dat erfgoed, duurzaamheid en sociale ambities hand in hand gaan.

Juryoordeel

De moed om niet te slopen

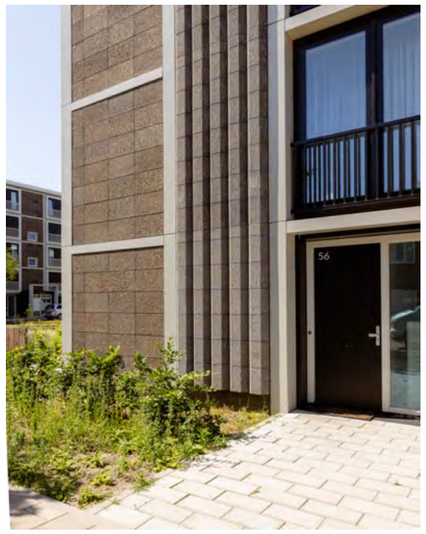
De renovatie van de naoorlogse Airey-portieketageflats in Amsterdam-West is door de jury beoordeeld als een even moedig als inspirerend project. Waar totale sloop en nieuwbouw de weg van de minste weerstand was geweest, zoals in de directe omgeving helaas is gebeurd, bewijst dit team dat karakteristieke wederopbouwarchitectuur perfect een duurzaam nieuw leven kan krijgen. De architecten tonen aan dat naoorlogse beton- en grindtegelbouw anno 2026 getransformeerd kan worden tot een hoogwaardig, eigentijds beeld met een herkenbare esthetiek.

De waarde van herkenbaarheid

De jury voerde een indringend gesprek over het grote maatschappelijke belang van deze cultuurhistorische continuïteit. Het vertrouwde visuele beeld verbindt de bewoners, die hier vaak opgroeiden, ten diepste met hun leefomgeving. Dit aspect van emotionele en cultuurhistorische continuïteit wordt nog te vaak over het hoofd gezien of ondergewaardeerd bij grootschalige stedelijke vernieuwingsoperaties. Bovendien maakt de herbestemming de oorspronkelijke openheid van Cornelis van Eesterens Algemeen Uitbreidingsplan (AUP) weer tastbaar.
Tegelijkertijd plaatst de jury een kritische kanttekening bij de materiaalkeuze die deze behoudende aanpak dicteerde. Om de zware historische grindtegels te kunnen dragen, moest de nieuwe gevelconstructie zo licht mogelijk blijven. Dit werkte het gebruik van minder duurzame materialen in de hand, zoals aluminium en kunststof voor de detaillering. Betekent deze keuze niet dat het gebouw over tien jaar weer aan onderhoud toe is? Enkele juryleden hadden hier liever een modernere materiaalvisie gezien die past bij de huidige tijdgeest, en stelden de vraag of de hoge restauratiekosten overal opwegen tegen het behoud van het historische beeld.

Foto: Katja Effting

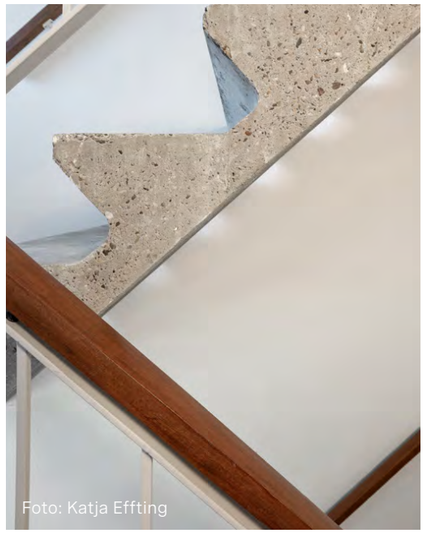

Foto: Katja Effting

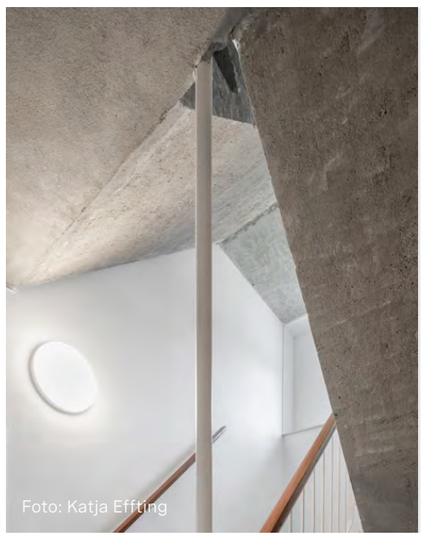

Foto: Katja Effting

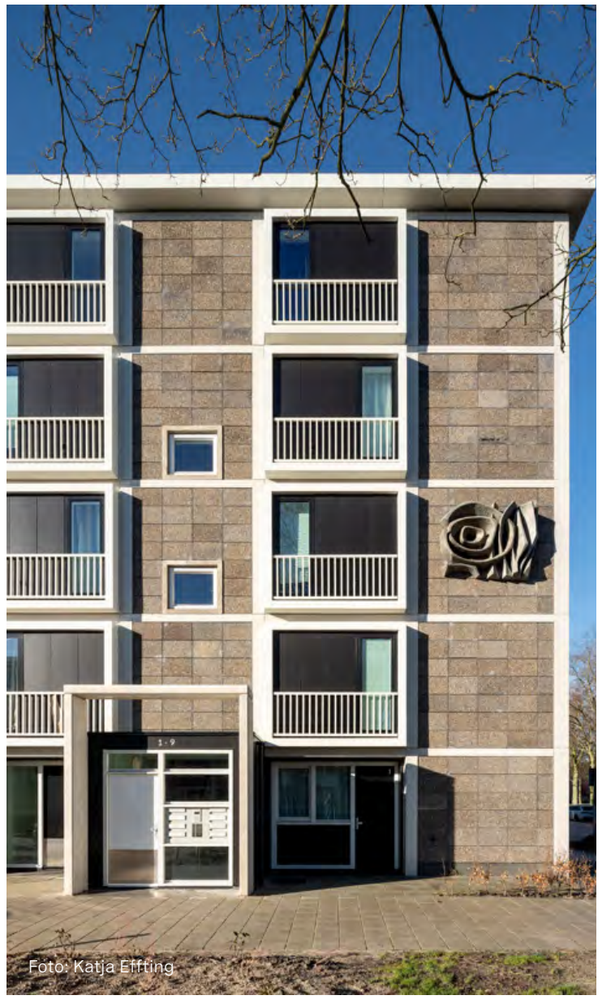

Foto: Katja Effting

Foto: Katja Effting

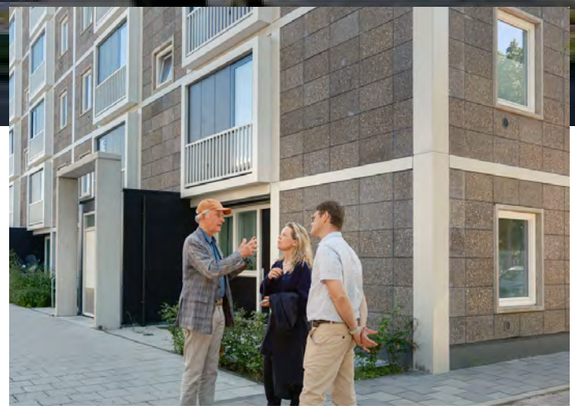
Ruimtelijke winst en functionele logica

Op het gebied van leefbaarheid en sociale veiligheid is de wijk er spectaculair op vooruitgegaan. De dichte, anonieme bergingen op de begane grond maakten plaats voor een transparante, gemeenschappelijke fietsenstalling vol daglicht. Ook de woningen zelf maakten een enorme kwaliteitssprong. Door de gevel dertig centimeter naar voren te plaatsen, ontstonden ruime drie- en vierkamerwoningen met grote balkons; een woonprogramma dat in een nieuwbouwscenario onmogelijk was geweest. Hoewel de slaapkamers hierdoor iets kleinere raampartijen kregen, is de functionele winst overduidelijk. Daarnaast prees de jury de strikte handhaving rond de binnentuinen, waarmee ontsierende schuttingen effectief worden geweerd om de publieke ruimte open te houden.

Onvoorziene fricties en esthetische precisie

Achter de schermen kende het proces flinke logistieke fricties, die het bouwteam bewonderenswaardig opving. Het prefabsysteem uit de jaren vijftig bleek in de praktijk minder maatvast dan de archieftekeningen toonden. Dit maakte de engineering van de nieuwe houtskeletbouwschil uiterst complex, wat op enkele details in de aansluitingen nog subtiel zichtbaar is. Ook de ongedocumenteerde dikteverschillen in de geveltegels werden slim opgelost door ze in specifieke gevelstroken te sorteren. Door de 15.000 gereinigde tegels bovendien bewust gemengd terug te plaatsen, is een levendige textuur ontstaan. De gevel ademt de rijke geschiedenis van de plek en straalt tegelijkertijd een frisse precisie uit.

‘Het vertrouwde visuele beeld verbindt de bewoners, die hier vaak opgroeiden, ten diepste met hun leefomgeving.’

Nominatie
De Zevensprong,
Best

Nominatie
Canisiushof,
Nijmegen

Nominatie
FMP,
Utrecht

Nominatie
De Groene Afslag,
Bussum

Nominatie
Nederlands Fotomuseum
Rotterdam

Nominatie
De Punt,
Amsterdam

Nominatie
Station Leeuwarden / Leeuwarden

Betrokkenen

Opdrachtgever en ontwikkelaar:
ProRail & NS

Ontwerper:
Movares

Overige betrokkenen

Anton Rail & Infra (hoofdaannemer voor de overkappingen en civieltechnische werkzaamheden), **GeelRonitz** (aannemer voor de gevel- en vloerrenovatie)
ProRail, Stefan Verkerk (fotografie).

Projectomschrijving

Ernstige corrosie

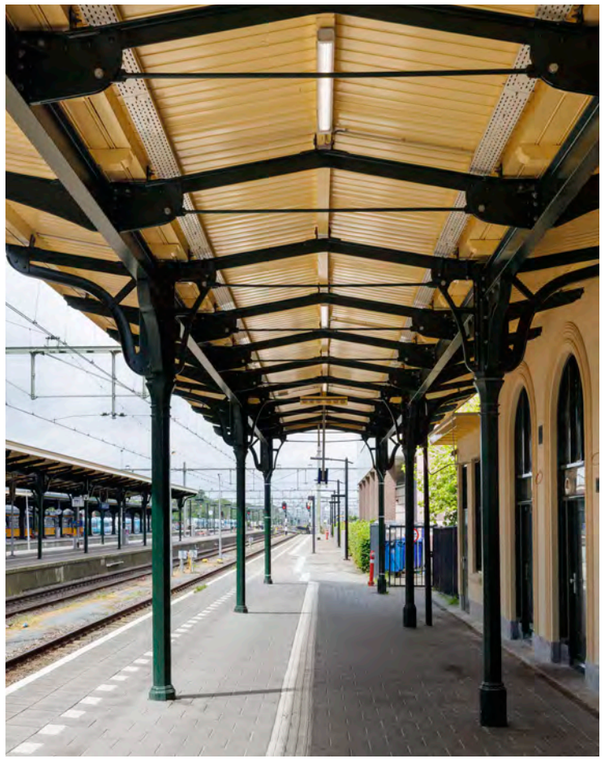
Een offerte voor een schilderbeurt aan de perronkappen in Leeuwarden legde een onverwacht constructief drama bloot. De monumentale negentiende-eeuwse sikkelkappen verkeerden in een staat van uiterst ernstige corrosie. De constructieve veiligheid was in het geding door gebroken gietijzeren onderdelen en aangetaste funderingen. Een simpel ‘likje verf’ kon de constructie niet redden. Wat begon als een reguliere schilderklus van twee ton, veranderde snel in een miljoenenproject.

Monumentale negentiende-eeuwse sikkelkappen

Hoewel perronkappen met sikkelspanten vroeger een bekend beeld vormden op de Nederlandse stations, zijn ze in de loop der jaren bijna overal verdwenen. Omdat de kap in Leeuwarden inmiddels een volstrekt unieke positie inneemt in het Nederlandse spoorbeeld, was behoud de absolute ambitie. ProRail schakelde Movares in voor een second opinion, wat leidde tot een omvangrijk herstelontwerp.

De technische uitdagingen waren complex. De constructie uit 1891 bevat het allerlaatste werkende sikkelspant in een Nederlands station. Juist omdat dit type erfgoed vroeger zo alomtegenwoordig was en nu zo zeldzaam is, botste de historische waarde met moderne veiligheidsnormen. Dit dwong de ingenieurs tot een uiterst innovatief en uitdagend ontwerp om deze unieke kap voor de toekomst te behouden.

Juryoordeel

Een zorgvuldig proces voorkomt sloop

De jury spreekt haar grote waardering uit voor de hoogwaardige renovatie van de perronkappen op station Leeuwarden. Te vaak worden historische publieke gebouwen door achterstallig onderhoud zover verwaarloosd dat ze uiteindelijk uit noodzaak worden gesloopt. Dit project bewijst dat een zorgvuldig proces sloop voorkomt. Dankzij uitgekiende tijdelijke maatregelen bleef het station bovendien gedurende de hele bouwperiode volledig in gebruik; een logistieke prestatie van formaat.

Glansrol voor de constructeur

Het project combineert technisch vernuft met diep respect voor historisch erfgoed. De jury prijst het constructieve lef van de ingenieurs. Het is een zegen voor de sector wanneer een constructeur ontwerpend te werk gaat, omdat het diepgaande kennis inbrengt en het eindresultaat naar een hoger niveau tilt.

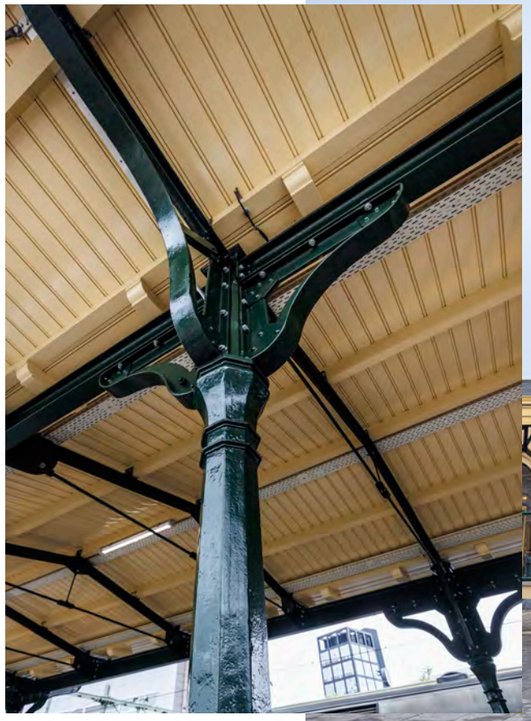
Constructief lef

Een groot knelpunt bevond zich in de gietijzeren kolommen. Door de decennia heen waren hier gaten in geboord. Volgens moderne rekentechnieken zorgden de spanningsconcentraties rondom deze gaten voor een onacceptabel risico. Op basis van fysieke proeven ontwikkelde het team samen met de Technische Universiteit Eindhoven (TU/e) een nieuwe rekenmethode. Hiermee werd wetenschappelijk aangetoond dat de originele kolommen veilig konden blijven staan. Ook bleek de kap te bestaan uit historisch welijzer en smeedijzer: een uniek lasontwerp maakte herstel ter plaatse mogelijk. Ondergronds werden houten funderingspalen gered via een slimme circulaire methode, wat uitvoeringstijd en miljoenen spaarde.

Historische uitstraling

Tijdens de uitvoering bleek de geschiedenis tastbaar aanwezig. Het team vond kolommen die gebroken waren door een verzetsdaad uit de Tweede Wereldoorlog. Het project transformeerde zo van een civieltechnische klus naar het conserveren van het Friese geheugen. Onder regie van Movares ontstond een intensieve samenwerking tussen ProRail, NS, de monumentencommissie, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en Bureau Spoorbouwmeester. De kappen kregen na historisch kleuronderzoek hun historische kleurstelling uit 1904 terug. Installaties werden onzichtbaar weggewerkt en de hemelwaterafvoer werd volledig klimaatbestendig gemaakt.

‘Het is een zegen wanneer een constructeur ontwerpend te werk gaat, omdat het diepgaande kennis inbrengt en het eindresultaat naar een hoger niveau tilt.’

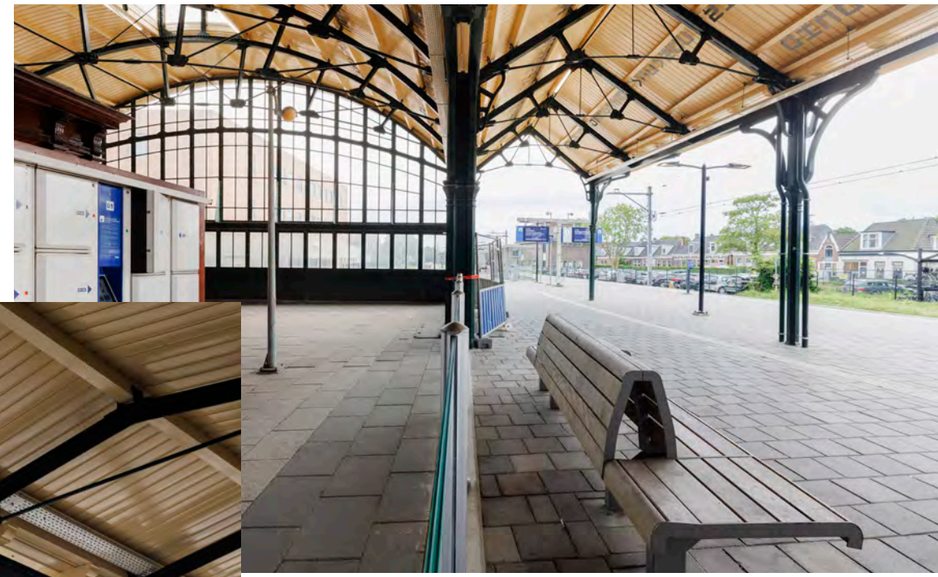
Een groot pluspunt is het grondige kleurenonderzoek aan de voorzijde van het station. Door historische tinten zoals okergeel terug te brengen, kreeg het station zijn allure terug. Dit rekent effectief af met de 'witte ziekte'—het fenomeen waarbij het witten van alle details het ontwerp vlak maakt en verandert in een eenheidsworst. Esthetisch is de buitenzijde er flink op vooruitgegaan.

Kennisdeling als maatschappelijke winst

Hoewel de kosten uitzonderlijk hoog uitvielen (35 miljoen euro), betaalt deze investering zichzelf maatschappelijk terug. De in Leeuwarden ontwikkelde reken- en lasmethoden kunnen de leidraad vormen voor de renovatie van de zeker vijftig andere historische perronkappen in Nederland. De actieve deling van deze kennis via een wetenschappelijk paper zorgt ervoor dat vervolgprojecten sneller, beter en goedkoper kunnen worden opgelost.

De keerzijde: Geen integrale ontwerpvisie

Tegenover de zorgvuldige buitenzijde staat een schurend contrast met het interieur. Zowel op het perron als in het stationsgebouw ontbreekt een integrale ontwerpvisie. Op perronniveau maakt de inrichting een gefragmenteerde indruk; poortjes en lockers lijken rücksichtslos neergezet. Binnen in het monumentale gebouw bevindt zich bovendien een prachtige, maar onbenutte ruimte. Een overkoepelende architectonische visie had hier het verschil moeten maken; zo'n transformatie vraagt immers om meer dan alleen de expertise van een ingenieur. Dit project legt een structureel probleem bloot: de financiële dekking en visie voor kwalitatief programma in monumentale stations ontbreekt steeds vaker, wat leidt tot verschraling. Een magnifiek monument als station Leeuwarden leent zich bij uitstek voor bijzondere horeca of culturele functies, in plaats van de standaard eenvormige winkelketens.

Koers houden op kwaliteit

Gelukkig laat de restauratie aan de basis zien dat de houding binnen de spoorsector kantelt naar eigenaarschap op de cultuurhistorische opgave. In Leeuwarden heeft deze aanpak zich op kap- en gevelniveau dubbel en dwars uitbetaald. Daarmee heeft het station zijn status als hoogwaardig erfgoed succesvol heroverd.

Nominatie
Canisiushof,
Nijmegen

Nominatie
FMP,
Utrecht

Nominatie
De Groene Afslag,
Bussum

Nominatie
Nederlands Fotomuseum,
Rotterdam

Nominatie
De Punt,
Amsterdam

Nominatie
Station Leeuwarden,
Leeuwarden

Nominatie
De Zevensprong / Best

Betrokkenen

Opdrachtgever:
Gemeente Best,
Stichting Mevrouw Meijer

Ontwerper:
buro Kettinghuls

Overige betrokkenen

Pieters Bouwtechniek (constructie), **Nelissen ingenieursbureau** (adviseur installatie, bouwfysica, brand), **Volantis** (adviseur circulair ontwerpen en bouwen), **BOOM landscape** (landschapsarchitect), **DDC Consulting** (kostendeskundige), **Korein** (kinderdagopvang), **Best Onderwijs** (basisschool De Zevensprong), **Aarts Bouw** (aannemer).

Projectomschrijving

Van stinklocatie naar architectonisch pareltje

IKC De Zevensprong in Best vertegenwoordigt een herkenbaar maar kwetsbaar type naoorlogs erfgoed: de Post-65 scholenbouw. Het gebouw uit de jaren zeventig was dringend aan onderhoud toe; het verkeerde in een slechte energetische staat, kampte met zware lekkages en werd geplaagd door structurele gebreken. Vanwege deze acute overlast was de initiële reflex van het schoolbestuur en de gebruikers eenduidig: sloop het pand en zet er een standaardschool voor in de plaats.

Wakkere gemeenteambtenaar

Dat deze school er vandaag de dag nog staat - groter, ruimtelijker en karaktervoller dan voorheen - is te danken aan een wakkere ambtelijk opdrachtgever van de gemeente Best. Hij doorbrak de sloopreflex en betrok Stichting Mevrouw Meijer bij de opgave. Onder regie van deze stichting werd een intensief ontwerpend onderzoek gestart. Het transformatieontwerp van architectenbureau buro Kettinghuls bewees overtuigend dat de bestaande school geen wegwerpproduct was, maar een gebouw met verborgen kwaliteiten.

Sheddaken en houten uitbreiding

De essentie van de ingreep ligt in het heropenen van de klaslokalen met hoge sheddaken (zaagtanddaken), die oorspronkelijk zorgden voor een unieke lichtinval van twee zijden. Binnen de huidige, krappe normen en budgetten voor nieuwbouwscholen is het realiseren van dergelijke sheddaken financieel onmogelijk geworden. Door uit te gaan van behoud heeft De Zevensprong deze specifieke ruimtelijke kwaliteiten kunnen behouden. Alleen een verouderde speelzaal en twee lokalen met een plat dak werden gesloopt om ruimte te maken voor een duurzame, houten uitbreiding.
Een van de grootste uitdagingen was het inpassen van de moderne luchtbehandelings- en ventilatie-installaties. Het leggen van grote, storende luchtbehandelingskasten op het dak was esthetisch onacceptabel; het zou het zicht vanuit de heropende sheddaken volledig verpesten. De architecten losten dit op door de installaties onder het plafond te integreren. Om te voorkomen dat het plafond hiervoor te veel verlaagd moest worden, werd gekozen voor een innovatieve splitsing: er zijn twee aparte systemen gemaakt, waardoor de dikke leidingen over twee vlakkere kanalen konden worden verdeeld.

Koken uit de moestuin

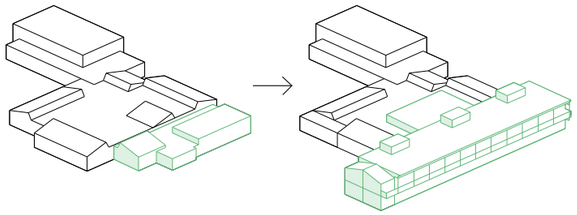
Het nieuwe interieur faciliteert modern unitonderwijs via open, gedeelde ruimtes. De centrale keuken is volledig opengegooid en staat in directe verbinding met een door BOOM Landscape ontworpen moestuin. Daarnaast transformeerde de groene buitenruimte de voorheen kille, versteende omgeving tot een parkachtig schoolplein waar kinderen fijn kunnen spelen, wat bovendien zorgt voor een aantoonbaar geluiddempend effect.

Juryoordeel

Het voortraject als sleutel tot succes

De transformatie van IKC De Zevensprong is een vurig en overtuigend pleidooi voor de onschatbare waarde van ontwerpend onderzoek in de vroege fasen van ruimtelijke opgaven. Dit instrument fungeert hier als hét cruciale mechanisme om bij gebouwen met ernstig achterstallig onderhoud de automatische reflex naar sloop-nieuwbouw effectief te doorbreken. Ontwerpers blijken bij uitstek in staat om door acute esthetische en technische gebreken heen te kijken en de dieperliggende, onvervangbare kwaliteiten van een bestaand casco bloot te leggen. Zonder dit diepgravende voortraject was deze school onherroepelijk tegen de vlakte gegaan. Pas toen buro Kettinghuls de ruimtelijke en financiële potentie van de historische sheddaken expliciet in beeld bracht, ontstond bij de opdrachtgever het noodzakelijke inzicht én de moed om een andere koers te varen. Hergebruik staat hier niet synoniem voor behelpen, maar leidt juist tot een verhoogde architectonische kwaliteit die binnen reguliere nieuwbouwbudgetten simpelweg onbetaalbaar is geworden.

Beeld: buro Kettinghuls

Waardering voor het wijkgeheugen

De jury prijst de wijze waarop het gebouw is omgevormd vanuit het oude, terwijl de school tegelijkertijd ingrijpend is vernieuwd. Post-65 gebouwen worden door esthetische elites vaak niet op waarde geschat, maar ze vormen wel het levende, herkenbare geheugen van een wijk. Wie nu de entree binnenwandelt, herkent direct de stedenbouwkundige schaal en de specifieke typologie van de jaren zeventig, maar ervaart tegelijkertijd een school die onmiskenbaar voldoet aan de modernste comforteisen van deze tijd. Wel is er binnen de jury discussie of de speelse indeling, de vele zichtlijnen en de veelheid aan materialen in de detaillering geen te onrustig beeld geven.

‘Deze transformatie is een vurig en overtuigend pleidooi voor de onschatbare waarde van ontwerpend onderzoek in de vroege fasen van ruimtelijke opgaven.’

Foto: Thijs Wolzak

Foto: Thijs Wolzak

Een manifest voor de scholenbouw

Dit project is geen op zichzelf staande toevalstreffer, maar het onomstotelijke bewijs dat de beproefde methodiek van Stichting Mevrouw Meijer structureel hoogwaardige en navolgbare resultaten oplevert. De jury is diep onder de indruk van de slimme, low-tech-integratie van de ventilatietechniek. Door het installatiesysteem op te splitsen in twee vlakkere kanalen, bleven de sheddaken gevrijwaard van een woud aan buizen op het dak. Ook de uitbreiding in hout en de parkachtige buitenruimte tonen een zeldzaam vakmanschap. De Zevensprong overstijgt daarmee de scope van een lokale renovatie; het functioneert als een landelijk manifest. Het bewijst dat dapper ambtelijk opdrachtgeverschap en ontwerpend onderzoek de sleutels zijn tot een duurzame bouwcultuur waarin we weigeren ons eigen verleden zomaar weg te gooien. Dit project is een monument voor de toekomst.

COLOFON

NRP Gulden Feniks 2026 is een uitgave
van NRP
© Stichting NRP

Samenstelling, tekst en redactie:
Marieke Berkers (NRP)
Fotografie jurybezoeken:
Marieke Kijk in de Vegte
Ontwerp: Yellowday